

Univerzita Pardubice
Filozofická fakulta
Ústav historických věd

Válečné vzpomínky Josefa Malocha jako historický pramen

(Bakalářská práce)

Filip Šrůtek

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc.

Pardubice 2013

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše. Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 14. března 2012

Filip Šrůtek

vlastnoruční podpis

Souhrn

Předložená práce se zabývá rozborem válečných vzpomínek Josefa Malocha. Analýzou těchto vzpomínek a porovnáním s jinými vzpomínkami (z Terezína a z KT Flossenbürg) je zjištěno do jaké míry odpovídají paměti skutečnosti nebo jakými motivacemi byl autor vzpomínek při jejich zpracování veden.

Klíčová slova

gestapo, válečné vzpomínky, koncentrační tábory, pochod smrti, Druhá světová válka, nacismus, Flossenbürg, Terezín

Title

Josef Maloch's war memories as a historical source

Abstract

Submitted work deals with analysis of war memories of Josef Maloch. By analysing these memories and comparing them with other memories of the same topic, is found, to what degree they correspond to reality or by what motivations was the author led when he wrote them.

Keywords

Gestapo, war memories, concentration camps, The Death Marches, Second World War, nazism, Flossenbürg, Terezín

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval všem, kteří mi poskytli informace k mé bakalářské práci a byli mi ochotni věnovat svůj čas při jejím zpracování. Především děkuji vedoucímu mé práce doc. PhDr. Janu Němečkovi, DrSc., který mi poskytl cenné informace a rady, které mě udávaly správný směr, jakým se má práce měla ubírat. Dále bych rád poděkoval Mgr. Martinu Čížkovi za cenné rady a materiály, kterými jsem mohl doplnit svou práci. V neposlední řadě bych chtěl poděkovat mé rodině a rodině Josefa Malocha za poskytnutí materiálů a konzultací, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout.

Obsah

Úvod.....	1
1. Josef Maloch.....	2
2. Proč autor sepsal vzpomínky.....	5
3. Pramenný materiál a čas.....	6
4. Kazeta jako pramen.....	7
5. Popis, vzhled a jazyk vzpomínek.....	8
5.1 Předmluva.....	8
5.2 Fakta a varování.....	9
5.3 Pohled na ideologii a Hitlera.....	9
5.4 Věnování Františku Famfulíkovi.....	9
5.5 Odbojová činnost, aneb osudu se nevyhneš.....	12
5.6 Ilegální činnost Filipa Žaby.....	13
5.7 Venkovní služebna gestapa v Pardubicích.....	15
5.7.1 Dokumentace a výslech vězňů.....	18
5.7.2 Příjezd do Terezína.....	18
5.8 Terezín - malá pevnost či velký tábor.....	19
5.8.1 Terezín (Malá pevnost) a autorovy vzpomínky.....	20
5.8.2 Rozdělení pevnosti.....	21
5.8.3 Velicí sbor (velitelé, dozorcí, stráže) očima svědků.....	22
5.8.4 Práce vězňů v MP i mimo ni.....	26
5.8.5 Strava.....	28
5.8.6 Balíčky.....	28
5.8.7 Transport do nových domovů.....	29
5.9 Flossenbürg.....	31
5.9.1 Pobočky KT Flossenbürg.....	31

5.9.2	Příchod vězně a jeho první den	32
5.9.3	Vzhled tábora	33
5.9.4	Vězni	33
5.9.5	Denní režim tábora v posledních letech války	35
5.9.6	Pracovní nasazení.....	36
5.9.7	Vedení tábora	38
5.9.8	Štědrý den roku 1944	40
5.9.9	Poprava admirála Wilhelma Franze Canarise	42
5.9.10	Příprava evakuace KT Flossenbürg.....	42
5.10	Pochody a transporty smrti	44
5.10.1	Pochod smrti z Flossenbürgu	45
5.10.2	Statistika	47
5.11	Od osvobození po domov	48
6.	Ilustrace, fotografie a jiné doprovodné materiály	50
7.	Poezie ve vzpomínkách J. Malocha	52
	Závěr.....	53
	Resumé	54
	Seznam použitých zkratk.....	55
	Použité německé výrazy	56
	Seznam literatury a pramenů.....	57
	Obrazová příloha	61

Úvod

Období dočasné kontroly moci nad cizím územím se obecně nazývá vojenská okupace. Toto heslo je spojeno s násilím a konflikty v ulicích, ve vězeních, na frontách, v koncentračních táborech, ale i na politické scéně. Nejen tyto prvky nastolily boj dvou stran. Boj, kde na jedné straně stáli obyčejní lidé, kteří se pasivně či aktivně zapojili do vytváření organizovaných ilegálních odbojových skupin, a na straně druhé pak stála síla, jednota a víra v německý nadřazený národ. Odbojové organizace působily v mnoha zemích Evropy. Ze všech sil se snažily vzdorovat nacistickému okupačnímu aparátu – sabotážemi, atentáty, šířením ilegálních tiskovin atd.

Sepsáním této práce chci analyzovat text, který pochází od člověka, který se zapojil do odbojové činnosti, prošel dvěma koncentračními tábory a přežil pochod smrti. Pokusím se podhalit a objasnit hlavní příčiny a okolnosti, které vedly Josefa Malocha k sepsání těchto memoárů na přelomu 70. - 80. let minulého století. Řadu lidí postihnul nezáviděníhodný osud. S mnoha z nich se setkáváme v učebnicích a literárních dílech. Nicméně největší část odbojářů, kteří byli pronásledováni a zavřeni gestapem, upadla do zapomnění. Byli to povětšinou obyčejní lidé, jednotlivci ale i celé rodiny.

Sice malý, za to výstižný střípek paměti doplňuje skládanku osudů několika miliónů lidí. Přibližuje každodenní život obyčejného odbojáře a poté vězně. Člověka, co se snažil přežít a vrátit se domů za rodinou. Za manželkou Emilií Malochovou, za dcerami Miloslavou (*28. 8. 1935) a Jindřiškou (3. 3. 1945) a synem Josefem (*30. 8. 1941). Zároveň popisuje nejen svůj život a osud, ale i osudy svých spoluvězňů a kamarádů.

Zrada, zatýkání, vyslýchání, utlačování a zabíjení. Poznání, úcta, poučení, důvěra, víra a přátelství. J. Maloch si pamatoval na všechny tyto prožitky. Především si uvědomoval, že situace, ve které se v minulosti ocitl, by neměla být pro pozdější generace zapomenuta. Vzpomínky jsou psány jako doplňující informační zdroj spravující příběh a fakta z období druhé světové války. Tyto vzpomínky přiblížím, doplním a rozeberu na dalších stránkách této práce.

Všechny citované vzpomínky budou doslovně přepsané včetně gramatických a stylistických chyb a psané kurzívou. Malochovy paměti pak pro odlišení od jiných vzpomínek zvýrazním tučnou kurzívou pro lepší orientaci v textu. Zpovědi pamětníků též budou přepsány doslovně. V otázce židovského obyvatelstva bude dodržováno psaní velikosti písmen podle toho, jak určují pravidla českého pravopisu.

1. Josef Maloch

Josef Maloch se narodil 19. března 1912 v Litomyšli (okr. Svitavy). Dětství prožil v tomto jednom z nejhezčích měst východních Čech, na které nezapomněl ani v těch nejhorších chvílích svého života a o kterém píše i ve svých vzpomínkách. Bydlel ve Vognerově ulici v domě čp. 452.¹ První světovou válku jako dítě nepocítil zdaleka tak, jako tu druhou. Jak píše ve svých vzpomínkách: „*Neprodělal jsem boj s puškou v ruce, ale za ostnatým drátem, kde právě tak jako na frontě umírali lidé ....*“.²

Krise a nezaměstnanost První republiky donutila nejen jeho k usilovnému hledání práce. Původním povoláním, které vystudoval po dokončení studia na litomyšlském gymnáziu, byla „sazečina“ neboli typografie. Té se však nemohl příliš dlouhou dobu věnovat, jelikož stálá pozice typografa byla nedostatkovým zbožím. Dvakrát týdně chodil po dobu pěti let na místní pracovní úřad pro razítka, které mu vyneslo stovku podpory v nezaměstnanosti měsíčně. Nutnost přísunu peněz ho přivedla, spolu s dalšími, k práci závozníka u Státní silniční správy Litomyšl, kterou vykonával od února 1941 až do odvezení gestapem 27. května 1943.³ Práce byla těžká a mohli ji vykonávat jen statní muži. V létě se jednalo především o nakládání a skládání kamenů a šterku z vagónů a vozidel jedoucích z lomu. V zimě pak jejich práce spočívala v údržbě silnic se sněhovými pluhy. I přes namáhavou práci a ruce plné mozolů se mezi těmito muži vytvořila dobrá parta, která si navzájem dokázala pomoci: František Famfulík, původním povoláním (dále už jen pp.) natěrač, František Dvořák, pp. dělník, Karel Škeřík, pp. obuvník, Karel Machata, pp. obchodní příručí, Tonda Kárský, pp. řidič z povolání. Na těchto dalších pět mužů autor vzpomíná takto: „*Za celé tři roky jsme si neřekli mezi sebou zlé slovo.*“ Také dodává: „*Bylo nás šest – zbyli jsme dva*“.⁴

První zmíněný, o necelých šest měsíců mladší bývalý natěrač František Famfulík, který s J. Malochem jezdil též jako závozník, byl členem Komunistické strany Československa (KSČ), působící v ilegalitě. Též byl napojen na levicovou ilegální skupinu Filipa Žaby z Kozlova u České Třebové a spolupracoval především se Stanislavem Zachařem. Pro tuto skupinu rozšiřoval ilegální Rudé právo, tiskoviny a vybíral peněžní částky na podporu ilegálních skupin a vězňů. Pro tuto činnost také získal J. Malocha. Prováděna byla při rozvozu silničního materiálu či při vykládce vagónů. „*Jezdili jsme po třech okresech,*

---

¹ Vojenský ústřední archiv-Vojenský historický archiv (dále jen VÚA-VHA), Praha, osobní spis komise „255“, čj. 84736/69 - J. Maloch.

² Vzpomínky J. Malocha, s. 1.

³ VÚA-VHA, Praha, Os. spis „255“, J. Maloch.

⁴ Vzpomínky J. Malocha, s. 14.

Litomyšl – Polička – Vysoké Mýto.“ vzpomíná J. Maloch a ve svědectví to potvrzuje Karel Šmíd.

Dne 20. dubna 1943 v poledne byl F. Famfulíkem, který byl téhož dne odpoledne odvezen gestapem, předán balík⁵ J. Malochovi, který jeho obsah předal u hasičské zbrojnice v Litomyšli, spolu s domluveným heslem, spojce z Žabovy ilegální organizace.⁶ Jaromír Nepraš stanovil datum předání tohoto balíku do Malochových rukou již na 19. 4. 1943.⁷

Po dlouhém měsíci nejistoty po Famfulíkově zatčení spadla klec i na J. Malocha. Pět týdnů se díval na limuzínu gestapa projíždějící kolem lomu a čekal, kdy právě na něj ukážou prstem. Ta chvíle přišla 27. května 1943 v 10 hodin dopoledne. Po cestě do Litomyšle přes Desnou a Dolní Újezd narazili na gestapo, které zpomalilo. „*Pootevřely se dveře a řidič dával znamení, abychom zastavili. Je zle! Z auta vyskočili dva gestapáci. Rozrazili dveře auta a křikli: Maloch, Dvořák – přestoupit!*“.⁸ Spolu s gestapem seděl ve voze jejich představený Ing. Filip. Ten musel jet s Němci hledat zatýkané, protože znal jak jejich auto, tak terén. Filip vystoupil v Litomyšli a německá limuzína dále pokračovala k četnické stanici na Lány. Toho dne gestapo zadrželo 17 lidí. Autor jmenovitě zmiňuje pouze některé, např. Šplíchala, hostinského Rovenského, bratry Karla a Františka Machatovy, Ladislava Pešinu, Lojzu Lipavského, Vaška Beneše, Vaška Bláhu, Jana Famfulíka, Františka Zachaře, Josefa Chlebouna a Kmoška z Trstenice. Službu na německé četnické stanici měl Jiří Ježek. Díky jeho ochotě se zadržení mohli rozloučit s rodinami před cestou na gestapo v Pardubicích. Tu noc byli všichni převezeni do bývalé pardubické donucovací pracovny, která za okupace fungovala jako policejní věznice gestapa. J. Maloch byl poslán do cely číslo dvě. Tam strávil necelý měsíc a po výslechu byl odveden na pardubické nádraží a převezen 17. června 1943 z Aussendienststelle (AD, venkovní služebny) gestapa v Pardubicích do Malé pevnosti v Terezíně.⁹

Zde začala nová etapa života. Po příjezdu do Terezína byli necháni všichni noví vězni na izolaci asi čtrnáct dnů. Poté, když každý dostal přidělenou celu (J. Maloch na dvoře č. 2), vyfasovali oblečení (úzkou vojenskou blůzu a štráfkové kalhoty). Všechny civilní šaty musely být odevzdány a dezinfikovány v naftalínu. Maloch se v Terezíně dostal na celu č. 8. Naproti, v cele č. 9, bydleli další vězni, pocházející z České Třebové, z Žabovy ilegální skupiny.

⁵ Jednalo se o odcizený dynamit z lomu prostřednictvím Rudolfa Šplíchala, který jej předal Famfulíkovi.

⁶ Vzpomínky J. Malocha, s. 27.

⁷ NEPRAŠ, Jaromír. *Litomyšlsko v odboji*. 1. vyd. Svitavy: OV ČSPB, 1987, s. 53. Bez ISBN. Nepraš se odkazuje na svědectví Malocha.

⁸ Vzpomínky J. Malocha, s. 28.

⁹ Národní archiv (dále jen NA), Praha, fond Okupační vězeňské spisy (OVS) 1939-1945, inv. č. 25, kniha osob předaných z mimopražských úřadoven gestapa do věznice pražského gestapa v Terezíně na Malé pevnosti, duben 1943–1945.

2. prosince 1943 dostali své civilní oblečení, naložili je na náklad'ák a odvezli branou pevnosti Terezín směr Praha a pak na Flossenbürg. Spolu s ním odjížděli Karel a František Machatovi, Alois Lipavský, František Štyndl, Karel Šmíd a Jindřich Vavřín.

Ve dnech 15.¹⁰ až 17. prosince¹¹ 1943 byl Maloch transportován do bavorského koncentračního tábora (KT) ve Flossenbürgu, kde dostal přidělené vězeňské číslo 752.¹² Zde vykonával práci v kamenolomu (schody smrti) až do likvidace tábora 20. dubna 1945. Během pobytu v tomto táboře trpěl Maloch zraněním nohy, které ho poznamenalo i nadále v jeho životě. Diagnóza zněla: vleklý zánět levého bérce.¹³ Po blížícím se postupu amerických jednotek ze západu byla uskutečněna evakuace tábora, tzv. pochod smrti, který trval tři dny. Vyprázdněný tábor byl pak osvobozen 24. dubna 1945 americkou armádou.

Po pochodu smrti osvobození vězni zůstali nějakou dobu na opuštěném zámečku v Stamsriedu v Bavorsku, odkud odjeli, když Praha volala o pomoc při vypuknutí Pražského povstání. S odcizeným koněm odjelo na vlastní pěst do Prahy šest Pražáků a tři bývalí vězni z východních Čech směrem na Domažlice a poté dodávkou do Prahy. 9. května 1945, v den osvobození hlavního města Rudou armádou, dorazilo všech devět do Prahy. Po návratu J. Maloch onemocněl a léčil se doma u svého spoluvězně Jana Mourka. Domů se za svou rodinou navrátil až koncem měsíce.¹⁴

Po návratu do Litomyšle dostal na starost uhelné sklady¹⁵ po odsunutých Němcích (tzv. národní správa). Jeho syn Josef Maloch ml. na toto místo vzpomínal 5. 1. 2013 takto:

„Měl to uhlí v sobě. Už jeho táta, čili můj děda, taky Josef Maloch, měl obchod s uhlím. Dodnes si pamatuji nápis na té budově Berta Kalous Köhlenhandlung.“

V roce 1945 vstoupil J. Maloch do KSČ, ale již po čtyřech letech ze strany vystoupil. Důsledkem tohoto činu bylo později přidělení do nápravněvýchovného pracovního tábora v Jáchymově, ze kterého se dostal až díky vyhlášení amnestie. Po návratu z Jáchymova pracoval v továrně Vertex. Nakonec se vrátil ke své práci v tiskárně ve Vysokém Mýtě, kde zůstal až do důchodu. Zemřel 29. ledna 1984 ve věku 71 let.

---

¹⁰ NA, Praha, OVS/KT-OVS, 1939-1945, inv. č. 25.

¹¹ Tamtéž, inv. č. 21, složka 2, kart. 21, Soupis seznamů vězňů KT Flossenbürg pořízených Ústředním pátracím úřadem (Central Tracing Bureau) Armády USA a soupis zkratk použitých v seznamech.

¹² Tamtéž, inv. č. 21, složka 2 a složka 4, kart. 21.

¹³ VÚA-VHA, Praha, os. spis „255“, J. Maloch.

¹⁴ Vzpomínky J. Malocha, s. 229-278.

¹⁵ NA, Praha, archivní fond Svaz protifašistických bojovníků (SPB) – ústřední výbor, (1945) 1951-1969. Dokládá to členská přihláška Svazu osvobozených politických vězňů v Praze.

2. Proč autor sepsal vzpomínky

Každý autor, který píše o zážitcích veselých či smutných, dbá na to, aby jeho vzpomínky, promyšlené třeba již několik let dopředu, měly co nejvíce autenticity a výpovědní hodnoty. Snaha přehánět se objevuje zřídka, zvláště u válečných vzpomínek vězňů to příliš ani nejde. Přehánění snad ani nešlo uskutečnit vůči hrůzám, které vězni zažili na vlastní kůži. Vychloubání a hrdé přezírání minulosti jde většinou mimo papír pisatele. Spíše si myslím, že válečné vzpomínky se dají dělit na dva způsoby. Na vzpomínky válečné z vězení, trestnic, káznic a táborů a na vzpomínky z fronty. V případě jiného druhu, vzpomínek z fronty, je jisté vyzdvihování na místě a lze považovat za přijatelné, jestliže se autor drží ve svém příběhu pravdivých skutečností a faktů.

Jako mnozí vězni z táborů sepsal i J. Maloch svůj „životní román“. Každý vězeň měl jiný příběh, nicméně každý se s osudem svým a svých blízkých vyrovnával jiným způsobem. Někteří chtěli co nejrychleji zapomenout na prožité hrůzy, nechtěli o nich již mluvit a často se nesvěřili ani rodinným příslušníkům. Jiní pamětníci se častokrát snažili ze sebe tyto příběhy vypsat. Nechat své myšlenky spát a uzavřít je do papírů. Poté byla možnost je buďto vydat tištěné nebo je uzavřít do šuplíku stolu, kde zůstaly přístupné jen nejbližšímu okolí pisatele. Maloch neměl po sepsání svých pamětí s nimi žádné další úmysly. Chtěl, jak tomu často bývá u vydaných memoárů s válečnou tematikou, sepsat vzpomínky formou, která je čtivá a čtenáře vtáhne do děje. Nicméně tlustý, zelený, modře linkovaný sešit v pevné vazbě, měl zůstat připomenutím jeho života pro syna, dcery, vnuky a vnučky. V rozhovoru s jeho dcerou v Pardubicích dne 7. 3. 2013 mi bylo sděleno, že o žádném publikování memoárů se autor nikdy nezmínil. Také mi bylo řečeno, že o válce nikdy nechtěl mluvit. Vždy odbíhal od tématu a vyhýbal se odpovědím. Po více jak třiceti letech však vzal do ruky psací pero, zelený sešit a začal psát.

To vše hlavně proto, aby co nejlépe splnil nejdůležitější poselství svého díla a tím je varování před podobnými režimy a autoritářskými počiny, které vedou k utlačování osobní svobody člověka. Shledává, že nejvýznamnější je poučení z minulosti. Proto sepsal své válečné vzpomínky, které zůstaly pouze na papíře uzavřené ve stolu.

Jen výjimečně se v případě můžeme setkat s autorem, který se ztotožňoval s americkou politikou. Většinou v souladu s tehdejším bipolárním rozdělením světa silně lpěli na vůdčím postavení Sovětů. Někteří tak píší až radikálně protiamericky. Nicméně mnozí autoři byli spíše pohoršeni soudními přelíčeními s nacisty a dalším dějinným postupem Američanů. Často tato stanoviska autoři podmiňují svými stranickými pohledy komunistů.

L. Pernica ve svých vzpomínkách klade důraz na přelíčení s nacisty z Flossenbürgu v Dachau v roce 1946, kterému byl sám přítomen. Podle něj Američanům nestačila svědectví podávaná vězni, jelikož považovali za nutné znát přesná data a čas, čísla vězňů atd. Dalším nepochopitelným rozhodnutím bylo pro Pernicu nepřizvání sovětských zajatců, na kterých se páchaly největší zločiny.¹⁶ I proto své vzpomínkové dílo nazval Americká „spravedlnost“ v praxi. Vzpomínky J. Malocha jsou orientovány také spíše prosovětsky, nicméně je v nich jen několik málo těchto znaků. Američany prý považoval za frajery, tvrdí jeho dcera pí. Dašková. Zajímavostí je, že mnohé ze vzpomínkových prací byly po smrti pamětníka přepsány a upraveny potomky vězňů. Úpravy spočívaly především ve vypuštění prokomunistických částí oslavujících sovětského vojáka, jelikož popularita komunistů spadla v důsledku událostí po listopadové revoluci 1989 téměř na dno. Častokrát se tak měnily i názvy celých kapitol a podkapitol. Tím však může být autenticita vzpomínek poškozena.

3. Pramenný materiál a čas

V této kapitole bych se rád ohlédl na cestu, kterou sepsané vzpomínky urazily během několika desetiletí od svého vzniku. Jako pramenný materiál mi byla poskytnuta, se souhlasem dcery J. Malocha pí. J. Daškové, kopie originálu sešitu, do kterého Maloch psal, kreslil, vlepoval doprovodný materiál atd. Malochovy paměti na válečné období začal autor psát mezi roky 1979-1981. Po jeho smrti koncem ledna 1984 byl popsáný sešit uložen u dcery pí. Daškové, která originál opatruje dodnes. Jako druhým autentickým pramenem mi byla poskytnuta kopie audiokazety.

O těchto dvou pramenech jsem se dozvěděl přes Malochova syna, pana Josefa Malocha ml., který mně nejprve poslal vzpomínky poupravené a přepsané pí. Daškovou. Na tu jsem byl po přečtení tohoto textu odkázán, jelikož vlastnila a dodnes u sebe doma v Pardubicích má originál sešitu. Po rozhovoru s ní jsem se dozvěděl, že kopii by měl mít děkan Filozofické fakulty Univerzity Pardubice prof. Petr Vorel, který si materiály převzal se zájmem je nechat zpracovat. Od něj jsem se dozvěděl, že tento materiál spolu s nahranou kazetou předal na Ústav historických věd Univerzity Pardubice doc. Tomáši Jiránkovi, který mi je ochotně poskytl ke zpracování mé bakalářské práce.

---

¹⁶ NA, Praha, SPB, Leoš Pernica, inv. č. 537a, 537b.

Pí. Dašková se pokusila tyto vzpomínky vydat k 60. výročí konce války. To se však nestihlo a nepovedlo. Nějakou dobu tak vzpomínky svého otce neměla u sebe. Jak jen to bylo možné, vzala si je nazpět a začala je sama přepisovat.

4. Kazeta jako pramen¹⁷

Natočené audiozáznamy, které si druhotně pustíme, mohou často doplňovat informace o člověku a jeho příběhu. Dají se považovat za kompenzační pomůcku, pokud již dotyčný nežije. Samozřejmostí je, že osobní kontakt k osobě nám o člověku podá mnohem více informací, jelikož řízený dialog nám umožňuje se doptávat na množství otázek. Avšak záznam na kazetě má svůj význam, který bych nechtěl opomenout. I takovýto pramen se dá totiž analyzovat.

J. Maloch byl požádán o vyprávění svého příběhu rok před svou smrtí v roce 1983 pro redakci Československého rozhlasu v Hradci Králové. Rozhlasový pořad, v němž Maloch mluví, byl nazván „Hrůza zvaná Flossenbürg“.¹⁸ Za technické spolupráce Ladislava Součka pořad připravil Milan Jelínek. Příspěvek, který Maloch vypráví, trvá necelých 40 minut. Celý audio záznam je lehce zastřený, jelikož zaznamenávající zařízení nebyla před 30 lety na dobré úrovni. Celý pořad je provázen vždy několika úvodními slovy redaktora pořadu ke každé „kapitole“, které se v průběhu změní a přejdou do vyprávění autora. Každá tato krátká kapitola je oddělena pauzou s podbarvením ponurou hudbou. Tato zpověď byla uskutečněna na chalupě autora na Pomezních Boudách (okr. Trutnov). Sem za ním dorazil M. Jelínek v doprovodu pí. Daškové a dalších.

Jako první je slyšet několik hlasů, žen i mužů, kterým je položena otázka, zda by se mělo mluvit o životě za ostnatými dráty. Odpovědi jsou různého charakteru, někdo tvrdí že ano, někdo že ne. Následně hlasatel pořadu uvádí osobu J. Malocha jako otce a dělníka v lomu blízko Litomyšle. Dále špatně uvádí, že autor své vzpomínky sepsal do čtverečkovaného sešitu.¹⁹ Poté začne Maloch krátce popisovat, jak proběhlo jeho zatčení, jak vypadal průběh výslechu a pobyt na pardubickém gestapu. Také zmiňuje chvíli, kdy naposled uviděl Famfulíka. Zvláštností je, že o Terezíně se redaktor zmiňuje jen jednou větou a autor ani tou. Vyprávění rovnou začínají o flossenbüřském KT. Zde se naprosto ztotožňuje se svými sepsanými vzpomínkami, na které se v průběhu rozhovoru často

---

¹⁷ Nahrávka z kazety přiložena na CD.

¹⁸ Na kazetě vyslovováno bez přehlásky.

¹⁹ Sešit je linkovaný.

odkazuje. Mluví o flossenbürgském revíru, místních poměrech, pracovním nasazení, Vánocích a o dalším. Další část vyprávění je o přípravě evakuace tábora a o pochodu smrti z Flossenbürgu směrem do Dachau. Poté popisuje svou těžkou situaci, která vznikla kvůli bolavé nezahojené noze a úplavici. O pobytu ve Stamsriedu se ani nezmínil. Poslední částí je pak přivítání doma v Litomyšli manželkou. Poté zakončuje své vyprávění větou, kterou zároveň uvedl celé vyprávění: „Já jsem rád, že jsem to přežil“. Redaktor na samý konec uvádí statistiky obětí jednotlivých KT.

5. Popis, vzhled a jazyk vzpomínek

Originál vzpomínek, napsaných do zeleného linkovaného sešitu J. Malochem 30 let po válce čítá 278 popsaných stran o rozměru A5 + volné strany. Text rozdělen je do pěti kapitol. Že se jedná pouze o koncept, jak výše píšu, si dovoluji usoudit podle několika znaků:

- 1) Jedná se o rukopis a nikoli o text psaný na stroji – velké, tiskací, ručně psané písmo.
- 2) Množství chyb – stylistické i gramatické.
- 3) Škrty v textu.

Paměti jsou jazykově lidové a mnohotvárné. Chci tím říci, že autor jednou píše spisovně až poeticky (především v částích o domově, přírodě a rodině), podruhé se nebojí použití nespisovných a vulgárních výrazů (gestapák, kretén). V této jazykové konfrontaci je hezky vidět, podle jakých hodnot se autor řídí. O tom, co nesnášel nebo miloval, pak náležitě mluvil a psal. Maloch do textu vkládá vlastní i cizí ilustrace, fotografie a další výpovědní dokumenty, které budou později popsány. I podle knižního řešení a rozdělení vzpomínek by se dnes s jistotou dalo usuzovat, že autor tyto memoáry chtěl knižně vydat. Celé dílo je psáno beletristicky. To dává těmto vzpomínkám na válku živou a čtivou formu, která však nepostrádá fakta. Naopak vtáhne čtenáře do příběhu, který vězeň v koncentracích prožil.

5.1 Předmluva

Předmluva tvoří zároveň jakýsi úvod o délce dvě a půl strany. Zde se autor krátce zamýšlí nad krutostí fašismu a „oslavuje“ zde vítězství sovětského vojáka. Snaží se vlastními slovy definovat, co znamená fašismus. Tato definice a úvaha je pochopitelně silně antifašistická. Retrospektivně se na konci této úvahy vrací i do období, kdy zde žil

bez problémů Čech vedle Němce a Němec vedle Čecha: „*Vše klapalo až do nástupu Hitlerova režimu. Jim zamotal hlavu, úplně je zblbnul, nám připravil hoře a těžkou národní kalvárii.*“²⁰

5.2 Fakta a varování

V kapitole Fakta a varování se autor J. Maloch vrací do dětských let, kde vzpomíná na vyprávění rodičů a dospělých o válce, krutosti, hladu a beznaději. To si jako malé dítě nebyl schopen vysvětlit. Většinou tomu nerozuměli ani sami dospělí. Dítě si však klade donekonečna otázky začínající slůvkem proč. „*Proč jsou války? Proč se lidé zabíjejí? Proč to lidé dopustí? Proč je chudoba a hlad a pár lidí se zas topí v přepychu?*“²¹ A otázek přibývalo.

5.3 Pohled na ideologii a Hitlera

Hitlera autor popsal jako člověka: „*Kde na jakém rohu visely plakáty v nadživotní velikosti a on sám s patkou do očí a kartáčem vousů pod nosem, řval své hrozby do světa, kul pikle a ukazoval na nebezpečí bolševismu,...*“²² On měl být ten vyvolený, co má zlo z východu zastavit. Nacistický vůdce se stal člověkem, který své přívržence zfanatizoval pod slibem velikosti jednotné říše, vítězství ve válce, oddanosti říši a krásného života pro nadřazenou čistou rasu. Kdyby si každý měl sáhnout do svědomí, kdo z nás by tento život nepřijal, když by neviděl a neznal politické a mocenské úmysly? Sice byli mnozí vizionáři, kteří varovali před vzestupem Hitlera, nicméně většina obyčejných lidí nejprve viděla ideu lepších zítřků. Ty se ale proměnily v mor. Mor hnědých košil, šířících se po celé Evropě. V dnešní době jsme sice poučení z minulosti, avšak i dnes, stejně jako v době sepsání vzpomínek, se setkáváme s příznivci fašismu a nacismu: „*Fašismus nebyl zničen.*“²³

Za jakousi mezikapitolu lze považovat poslední stránky, patřící do kapitoly Fakta a varování. Jedná se o začátek popisu situace, ve které se J. Maloch nacházel se svými kamarády během První republiky.

5.4 Věnování Františku Famfulíkovi

Dá se říci, že autor v této části torzovitě nastínil svou dosavadní práci u Státních silnic. Zde se poprvé zmiňuje o svých spolupracovnících Fr. Dvořákovi, K. Škeříkovi, K. Machatovi, T. Kárském a především o F. Famfulíkovi. Poslední zmíněný, jak se již výše

---

²⁰ Vzpomínky J. Malocha, s. 3.

²¹ Tamtéž, s. 5-6.

²² Tamtéž, s. 6-7.

²³ Tamtéž, s. 10.

píše, byl původním povoláním natěrač, který spolupracoval s ilegální skupinou F. Žaby z České Třebové. Za tuto spolupráci byl Němci zatčen 20. dubna 1943 a popraven 26. září 1944. F. Famfulík získal autora těchto vzpomínek pro svou ilegální činnost, za kterou byl též zavřen a poslán do dvou koncentračních táborů. Zajímavé je, že přátelství, které zapříčinilo odtržení J. Malocha od své rodiny a domoviny, přetrvalo až do autorovy smrti v roce 1984. Jako první důkaz autorova přátelství k popravenému bylo přiloženo parte F. Famfulíka. Druhým důkazem je věnování:

„Tyto sepsané vzpomínky jsou věnovány na počest mého kamaráda Franty Famfulíka za statečnost, kterou projevil při výsleších. Nepromluvil víc, než bylo třeba a tím mě zachránil. Jinak bych byl zrovna jako on o hlavu kratší.

Dík Franto, byl jsi statečný.

Čest Tvoji památce!“²⁴

Za jakýsi dovětek věnování lze považovat přiložený soupis a osud Malochových přátel, kamarádů a známých na posledních čtyřech stranách této subjektivně, přesto obecně zabarvené kapitoly. Jména byla sepisována zpočátku abecedně, avšak někde toto pravidlo dodrženo nebylo. Lze usuzovat, že o některých svých blízkých nesehnal dostatek informací ve chvíli, kdy autor vzpomínky sepisoval. U některých jmen je napsáno, kde a jakým způsobem došlo ke smrti (popraven, zemřel, plyn, padl). Někde však tyto informace chybějí, někdy zčásti, někdy zcela.

---

²⁴ Vzpomínky J. Malocha, s. 16.

Soupis ze vzpomínek J. Malocha (s. 17-20)

Biskup Jan - popraven	Novotný Bohumil - popraven
Březina Josef - popraven	MuDr. Novák Miroslav - zemřel
Bureš Jan - popraven	Novotný Karel - zemřel
Buryška Karel - zastřelen	Kůžela Josef - popraven
Císařová Emílie - popravena	Kůželová Marie st. - zemřela
Císař Antonín - popraven	Osvědčín
Cziviš Miroslav - popraven	Kůželová Ludmila - zemřela
Dostál Zdeněk - zastřelen	Osvědčín
Formánek Josef - popraven	Sýkora František - zemřel
Eisner Leopold - popraven	Šperl Jiří - popraven
Hanyková Růžena - zemřela Osvědčín ²⁵	Sedláčková Manka - popravena plyn
Holý Václav JuDr. - popraven	Vaňata Jan Ing. - popraven
Chuchvalec Josef - zemřel	Vavřín Oldřich - popraven
Jetlebová Marie - zemřela Osvědčín	Vostárek Jan - zemřel Buchenwald
Ježek Jiří - padl	Zach Česlav - padl
Karlík Václav - zemřel Buchenwald	Zima Jaroslav - popraven
Koníček Jan - popraven	Zachař Stanislav - popraven
Kubát Jiří	Láznička Antonín - zemřel
Plšek Jan - popraven	Buchenwald
Král Eduard - popraven	Lindenthal Václav - popraven
Králová Františka - popravena	Lněnička Josef - zemřel Brück
Krejčí Bedřich - popraven	Mastík Antoník
Krejčí Jaroslav - popraven	Dr. Páta František - popraven
Klemt Václav - popraven	Dr. Páta Josef - popraven
Knotek Alois - zemřel	Pekárek Josef - popraven
Kocmanová Anna - popravena	Pohorský Rudolf - popraven
Mlejnek František - popraven	Pardubice
Mlejnek Jaroslav - popraven	Sedláček Josef - padl - letec - Anglie
Mrkos Stanislav - zemřel Hamburg	Tomek Zdeněk - padl barikády

---

²⁵ Osvědčín = Osvětim.

5.5 Odbojová činnost, aneb osudu se nevyhneš

Pro člověka, který roky čekal na práci ve svém oboru (sazečině = tiskařině), byla volba vzít do ruky lopatu a dít se v kamenolomu přijatelnější, než dále čekat na pracovní místo v tiskárně. Pro člověka, který i před válkou neměl legitimaci u žádné politické a s režimem korektní strany, bylo takové specializované místo za války téměř k nenalezení. Autor však tímto rozhodnutím doufal v to, že se vyhne nasazení v „Reichu“ a problémům s tím spojeným. Tiskařina v té době bylo poměrně nevděčné řemeslo. Agitace letáčky a ilegálními časopisy se vždy v zárodku musela hledat právě u tiskařského stroje. Vše se nakonec ukázalo jinak. Větve ilegálního boje s fašismem zasahující vzdělané či nevzdělané, bohaté či chudé, zasáhly též spolupracovníky v Malochově nové práci. Tato situace je právě důvodem názvu této kapitoly.

Zde J. Maloch popisuje odboj a zatčení Františka Famfulíka, který spolupracoval s Petrem Jilemnickým, Rudolfem Pohorským (zahynul na gestapu v Pardubicích – vyskočil z okna) a dalšími. Autor dodává: „**Je ale jisté, že k narozeninám dostal Hitler i našeho Frantu.**“²⁶ To se stalo 20. dubna 1943, v den padesátých čtvrtých narozenin vůdce A. Hitlera. Přesně dva roky předtím, než se začal evakuovat KT Flossenbürg a J. Maloch se vydal na pochod smrti.

Poté se situace zklidnila až do konce května. Přes měsíc nikdo nic o odvezeném Famfulíkovi nevěděl. Až později, během svého výslechu, se Maloch ujistil, že Famfulík nic neprozradil. Nová akce gestapa se rozjela na konci května 1943. Příčinou tomu byl tvrdý výslech odbojáře S. Zachaře. Ten si vedl notes se jmény lidí, kteří přispívali postiženým válkou a okupací. Právě Zachařovi odevzdával zatčený Famfulík peníze z výplat svých kolegů a přátel (včetně Malocha).²⁷ Sokratovská nevědomost („*Vím, že nic nevím.*“) o tom, zda Famfulík na gestapu promluvil, byla pro J. Malocha v tu chvíli, kdy se na silnici pod lomem opět objevilo vozidlo gestapa, děsivá. Moc dobře věděl, za co by byl vyslýchán, kdyby promluvil. Ani teď v lomu nezaznělo jméno Maloch, nýbrž S. Šplíchal. Dopoledne stejného dne, však již autorovo jméno vyřčeno bylo. Zatkli ho pardubičtí gestapáci, bratři Alois a Heinrich Aschenbrennerové.²⁸ „**Bylo 27. května 43 – 10 hodin dopoledne.**“²⁹ - (den, rok a hodina zatčení J. Malocha)

---

²⁶ Vzpomínky J. Malocha, s. 25.

²⁷ Československý rozhlas, pořad – *Hrůza zvaná Flossenbürg* – vypráví J. Maloch. Hradec Králové.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Vzpomínky J. Malocha, s. 28.

Po zatčení se automobil gestapa rozjel směrem na četnickou stanici v Litomyšli (ul. Lány). Zde Maloch zjistil, že toho dne bylo zatčeno 17 lidí povětšinou od správy silnic. V podvečer, kdy čekali na zbytek zatčených, měli všichni možnost se rozloučit se svými rodinami. Toho dne Maloch viděl svého rok a půl starého syna a manželku, co se války týče, naposledy. Setkání s rodinou bylo pro něj na dlouhou dobu poslední šťastnou událostí.

5.6 Ilegální činnost Filipa Žaby

V průběhu podzimu 1940, krátce po zatčení celého výboru I. ilegálního OV KSČ v České Třebové byl ustanoven nový, II. ilegální OV KSČ Česká Třebová, do jehož čela byl jmenován Antonín Kraus. F. Žaba (*1. 5. 1914 v České Rybné – 25. 10. 1943 Brandenburg+) byl do výboru přijat dodatečně a z rozhodnutí výboru se ujal vedení mládežnické organizace Mládež proti Hitlerovi.³⁰ Žaba současně působil i v ilegálním KV KSČ Pardubice, a vedle toho se stal také členem IV. ilegálního OV KSČ Litomyšl, který vytvořil síť v této oblasti. Síť vznikala ještě v době činnosti III. ilegálního OV KSČ v Litomyšli, který se opíral především o město Litomyšl a jihozápadní část Litomyšlska. Kromě Žaby byli členy IV. ilegálního OV KSČ Litomyšl F. Famfulík a St. Zachař, oba z Litomyšle. Zachař byl od konce roku 1940 spojkou mezi III. ilegálním OV KSČ Litomyšl a I. ilegálním OV KSČ Česká Třebová, kdy vozil ilegální tisk. V této době se Zachař seznámil s ilegálními pracovníky z Českotřebovska, především s Karlem Štusákem z Pazuchy a Rudolfem Starým z Kozlova, kteří jej seznámili s F. Žabou. Ten spolu se Zachařem začínali vytvářet novou, na III. ilegálním OV KSČ v Litomyšli nezávislou, ilegální síť. Když Rudolf Pohorský, člen litomyšlské ilegální KSČ, toto zjistil, instruoval Emanuela Hanyka, aby přerušil veškerou spolupráci s nově se tvořícím IV. ilegálním OV KSČ Litomyšl. K tomuto také následně došlo, když III. ilegální výbor KSČ v Litomyšli přerušil spojení se Zachařem a tím ztratil spojení na Českotřebovsko. Propojením těchto dvou ilegálních sítí KSČ tedy na Litomyšlsku a Českotřebovsku vytvořilo jednu velikou ilegální síť, která představovala v této době, tedy od konce roku 1940 do počátku roku 1943, komunistický odboj na Pardubicku.³¹

Ilegální činnost mládeže za II. ilegální OV KSČ v České Třebové řídili její předseda A. Kraus a F. Pácl. Roztroušené jednotlivé malé ilegální skupiny mládeže, jak z České Třebové a okolí, napojené na výbor se v průběhu léta roku 1941 sjednotily do jedné veliké

³⁰ ČÍŽEK, Martin. *Protinacistický odboj v České Třebové v letech 1939-1945*, Pardubice: UPCE, 2012. 112s.

³¹ Tamtéž, s. 87-88.

ilegální skupiny s názvem Mladý východ. Do čela byl místo M. Přívratského nově postaven člen výboru v České Třebové F. Žaba s krycím jménem Gusta.³² Později se zjistilo, že jeho volba pro úlohu v čele ilegálního hnutí nejspíš nebyla příliš šťastná.

Ilegální časopis Mladý východ proti Hitlerovi začal Žaba vydávat už koncem roku 1941. Jeho obsahem byly informace z rozhlasových vysílání z Moskvy a Londýna. Jednalo se především o situace na frontách, o stav nacistického hospodářství a o celkové politické situaci. Poslech radiových stanic probíhalo v podkroví domu u rodiny Coufalových, rodičů manželky F. Žaby. Šíření časopisu prováděli především Bartoníček, Dědek a Žaba. Několik čísel bylo převezeno do Litomyšle, kde byly předány Famfulíkovi, jenž zařídil pomocí dalších spolupracovníků včetně Malocha šíření mezi místní obyvatelstvo. Samozřejmě spolu s Žabovým časopisem bylo též šířeno ilegální Rudé právo.³³ Žaba zhotovoval časopis až do jara 1942, kdy celou výrobu svěřil Ladislavu Sršňovi. V druhé polovině roku 1942 byl Žaba totálně nasazen na práci v Mostě, odkud po krátké době uprchl zpět na Pardubicko, kde se mohl plně věnovat ilegální činnosti.³⁴

V jarních měsících roku 1943 došlo v okolí České Třebové k rozsáhlému zatýkání. Tomu předcházela vražda Františka Kolčavy z Kozlova, ke které došlo v noci z 3. prosince 1942, kdy v ranních hodinách podal na policii v České Třebové pan Tojmar (dělník v ČMD). Oznámení o nález mrtvoly neznámého muže, který ležel ve sněhu na staré cestě z Kozlova do České Třebové.³⁵ Za střelce byl označen a obviněn F. Žaba, kterému se stala důvodem pro násilný čin Kolčavova výhrůžka. Ten se totiž odmítl zapojit do mládežnického odboje a tvrdil, že ilegální organizaci vyzradí.

F. Žaba nebyl jako ostatní komunističtí odbojáři z Česko-třebovska zatčen pardubickým gestapem, ale přímo pražským, při své návštěvě Prahy v bytě u E. Švabinské (Polní ulice na Petřinách čp. 12) v ranních hodinách 10. února.³⁶ Po prvním výsledku byl poslán do Pardubic.

Jednotný ucelený pohled na osobu F. Žaby neexistuje, avšak pamětníci i A. Aschenbrenner, který Žabu vyslýchal, se shodli, že Žaba nebyl žádný konfident. To se i sám Žaba snažil vzkázat členům ze své odbojové skupiny během čekání na smrt v cele v Berlíně-Brandenburgu. Fáma o Žabovi jako konfidentovi mohla vzniknout nejspíše díky jeho zatčení již v lednu 1943, kdy po prohledání Žabova bytu v Kozlově, byly objeveny

---

³² ČÍŽEK, Martin. *Protinacistický odboj v České Třebové v letech 1939-1945*, Pardubice. UPCE, 2012, s. 97.

³³ Československý rozhlas, pořad – *Hrůza zvaná Flossenbürg* – vypráví J. Maloch. Hradec Králové.

³⁴ NEPRAŠ, Jaromír. *Litomyšlsko v odboji*. 1. vyd. Svitavy: OV ČSPB, 1987, s. 53. Bez ISBN.

³⁵ ČÍŽEK, Martin. *Protinacistický odboj v České Třebové v letech 1939-1945*, Pardubice. UPCE, 2012, s. 102-103.

³⁶ NEPRAŠ, Jaromír. *Litomyšlsko v odboji*. 1. vyd. Svitavy: OV ČSPB, 1987, s. 55. Bez ISBN.

klíčové dokumenty: ilegální tiskoviny, sešit se seznamem nejbližších spolupracovníků a záznamy o výběru příspěvkových známek. Poté se uskutečnila vlna zatýkání. Pan Chadima, též vězeň, podal svědectví o věznění Žaby na gestapu. Při výsleších prý držel jazyk za zuby a všechnu vinu házel na sebe, nicméně poté se měl v cele zbláznit a přiznat více, než s jistotou věděl.

Na gestapu s ním bylo podle výpovědí některých spoluvězňů zacházeno jako s prominentním vězněm. Podle jiných postoupil tvrdé výslechy, po kterých promluvil. Z materiálů o Žabovi jako vůdčí osobnosti Mladého Východu a osobě, která stála podle mnohých místních pamětníků na počátku velkého zatýkání odbojářů v Pardubickém kraji, usuzuje M. Čížek, že po válce byla snaha některých jeho blízkých kolegů tuto osobu pošpinit a sebe postavit na přední místa českořebovského odboje.³⁷ Dodnes je mnoho nejasností ve spojitosti s Žabovou osobou.³⁸ Problémem v tomto případě je absence materiálu gestapa, kde bychom mohli najít odpověď nejen na otázku Žabovy spolupráce s gestapem. Příslušníci pardubického gestapa stačili před svým útekem v květnu 1945 celý archiv zlikvidovat.³⁹

Žaba byl 18. 9. 1943 odsouzen nacistickým soudem za přípravu velezrady k trestu smrti. Trest smrti byl vykonán dne 25. 10. 1943 v 16.52 hod. ve věznici Brandenburg, kam byl s dalšími 71 odsouzenými převezen 24. 9. 1943.⁴⁰

5.7 Venkovní služebna gestapa v Pardubicích

Po vstupu německých vojsk na československé území v březnu 1939 vzniklo v Čechách jedenáct venkovních služeben tajné státní policie tzv. Aussendienststelle – AD. Obecně gestapo a bezpečnostní služba (Sicherheitsdienst – SD) jako pilíře okupačního režimu stály (ať přímo – v případě gestapa jako výkonné složky, ať nepřímo – v případě SD) za smrtí odhadovaného čtvrt milionu lidí z Československa, kteří byli zabití při vyslýchání, na popravištích, ve věznicích a vyhlazovacích koncentračních táborech.

Gestapo v Pardubicích sídlilo a užívalo 4 budovy. Služebny gestapa byly zpravidla umístěny v centrech měst. Tři z těchto budov byly umístěny na dnešním Náměstí republiky, jež bylo za okupace přejmenováno na Náměstí vítězství (Victoria Platz). Šlo o budovy dnešního krajského úřadu (dříve poštovní ředitelství, za války sídlo

---

³⁷ ČÍŽEK, Martin. *Protinacistický odboj v České Třebové v letech 1939-1945*, Pardubice. UPCE, 2012, s. 118.

³⁸ Tamtéž, s. 112-114.

³⁹ Tamtéž, s. 108-109.

⁴⁰ NEPRAS, Jaromír. *Litomyšlsko v odboji*. 1. vyd. Svitavy: OV ČSPB, 1987, s. 56. Bez ISBN.

Oberlandrátu, gestapa a dalších německých institucí), Krajské knihovny a o levé křídlo hotelu Grand. Čtvrtý objekt byl Zámeček, který se nacházel v městské čtvrti Pardubičky v Husově ulici (Huss gasse), nechvalně proslulý coby německé popraviště za heydrichiády. Hlavní a nejdůležitější z těchto budov byla samozřejmě budova Oberlandrátu, bývalého poštovního ředitelství, která byla nejrozsáhlejší a nejprostornější nemovitostí, kterou gestapo disponovalo.⁴¹

Platilo nepsané pravidlo: Čím méně příslušníků tajné policie, o to více se musel represivní aparát opírat o domácí donašeče-konfidenty. V červnu 1942 bylo 29 úředníků pověřeno dohledem nad přibližně 450 000 lidmi v oblasti.⁴² To by se nedalo provést za nečinnosti udavačů, kolaborantů a konfidentů z řad obyvatelstva. Do blízkého i dalekého okolí Pardubic zajížděli členové tajné policie na kontroly i pro potraviny a zjišťovali plány o ilegální práci odbojářů. V Pardubicích, v roce 1939, vznikla a začala působit česká kolaborantská organizace Árijská pracovní fronta (APF), která se stala zdrojem konfidentů gestapa. Počet jejích členů se pohyboval okolo 500. Programem a přesvědčením o správnosti nacistického světového názoru se řadí mezi pět nejnebezpečnějších těchto českých organizací. V čele této skupiny kolaborantů stál nedostudovaný strojní inženýr Bedřich Opletal. Skupina se však nikterak velké obliby a důvěry u Němců nedočkala.

Personální složení pardubického gestapa nebylo po celou dobu jeho existence příliš jednoduché. Chybělo zde zejména dlouhodobé vedení pod jedním velitelem. Právě pro pardubickou úřadovnu je typické střídání jejího nejvyššího velení a to ve čtyřech vlnách jdoucích po sobě tak, jak se střídali ve funkcích jednotliví velitelé, se kterými se obměňoval i jejich štáb.⁴³ Rodiny členů pardubické tajné policie bydleli v centru města (ulice U stadionu čp. 1935). Příslušnost k elitnímu útvaru přinášela příslušníkům gestapa řadu hmotných a sociálních výhod. Jejich motivací bylo zajištění vlastní budoucnosti (získávání majetku, kariérní růst či likvidace odpůrců režimu). V poválečných letech se ukázalo jako velmi obtížné identifikovat jednotlivé členy gestapa ve spojení s jejich zločiny. Identifikace se pro nedostatek portrétních fotografií stala velkým problémem. Právě podle nich přeživší mohli identifikovat své vykořisťovatele. Do 80. let 20. století zůstávaly fondy Berlínského

---

⁴¹ PLACHÝ, Martin: *Pardubická služebna gestapa jako součást nacistického perzekučního aparátu*. 2012, Pardubice: UPCE, s. 20.

⁴² [cit. 22. 1. 2013]. <http://heydrichiada.pardubice.eu/gestapo-kolaborace.html>

⁴³ PLACHÝ, Martin: *Pardubická služebna gestapa jako součást nacistického perzekučního aparátu*. 2012, Pardubice: UPCE, s. 24.

dokumentačního centra uzavřeny. V něm bylo americkou armádou shromážděno a uchováno cca 11 milionů karet členů NSDAP (90 %) a 600 000 osobních složek členů SS.⁴⁴

Převoz J. Malocha autobusem z Litomyšle na AD pardubické gestapo v doprovodu čtyř četníků proběhl bez větších problémů. V té době zde dělal velitele SS-Hauptsturmführer kriminální komisař a bezohledný kariérista Gerhard Clages (*1902 – 1944+) se svým zástupcem, vrchním kriminálním sekretářem, SS-Untersturmführerem Waltrem Lehnem (*1891 – 1950+).⁴⁵ G. Clages v Pardubicích proslul zaváděním brutálních metod vůči zatčeným českým občanům. Sám osobně tloukl své oběti a osobně nařizoval podřízeným zostřené výsledky. Tito dva byli postrachem pro ty, kteří se dostali do jejich područí. Nechyběli ani další. V poválečné výpovědi příslušníka gestapa Huberta Hanauskeho je mj. uvedeno i personální složení pardubické služebny gestapa (jeho výslech prováděla právní komise ONV 18. 6. 1945).

Seznam příslušníků gestapa:

Alois Aschenbrenner, Heinrich Aschenbrenner, Franz Banach, Bartels, Dr. Canaris, Gerhard Clages, August Däwes, Gottfried Escherlohr, Fiek, Johann Fritsch, Ludwig Ganske, Herman Gätner, Otto Gehle, Hubert Hanauske, Robert Herdegen, Hoffmann, Friedrich Holborn, Alfred Hübl, Jagnov, Max Jahn, Emanuel Körber, Anton Kraus, Josef Krebs, Walter Kröger, Josef Kuchler, Walter Lehne, Ernst Linsel, Oswald Mandl, Hans Masinger, Helmut Mieth, Gustav Mikisek, Wenzel Praus, Franz Ripper, Fritz Schatzelmayer, Schlegel, Gerhard Schmecktal, Ludwig Schulz, Otto Schulze, Stöher, Timermann, Treffkorn, Ludwig Weiss, Werner.⁴⁶

Gestapo bylo při výsleších pověstné svými brutálními výslechovými metodami a mučením. Zatčení byli vystaveni mučení, nadávkám, ponižování a hrozbě popravě zastřelením. Vypracována tak byla přesná pravidla mučení.

Prvním zážitkem, který uvedl J. Malocha a další do reality méněcennosti byl, když měl přijít na řadu jeho výslech. Za dupotu hlídače stáli všichni zatčení čelem ke zdi a čekali na vyvolání svého jména. Během toho přivedli v dece zbitého Fr. Famfulíka, zatčeného 20. dubna 1943. Při konfrontaci, kdy z kanceláře hlásili jméno, datum narození a bydliště, měl Famfulík potvrdit, zda údaje souhlasí. Kývnutí na souhlas pak udělalo ze všech přítomných nepřátele říše. V tu chvíli viděli vyslýchaní Famfulíka naposledy a byli odvedeni do cel.

---

⁴⁴ PLACHÝ, Martin: *Pardubická služebna gestapa jako součást nacistického perzekučního aparátu*. 2012, Pardubice: UPCE, s. 24.

⁴⁵ SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: nacistická bezpečnostní policie v českých zemích 1938-1945*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1986, s. 446. Bez ISBN.

⁴⁶ PLACHÝ, Martin: *Pardubická služebna gestapa jako součást nacistického perzekučního aparátu*. 2012, Pardubice: UPCE, s. 24.

Tentokrát už za řvaní, mlácení a kopanců. V cele se Maloch seznámil se spoluvězněm Ryšavým z České Třebové, který mu dával rady ohledně chodu věznice. Jedna rada zněla: **„Dej pozor, co se ti bude zdát. První sen v base se vyplní.“**⁴⁷ Jeho sen o návratu domů za manželkou se mu o dva roky později skutečně vyplnil. Byl to mimo jiné i tento sen, který J. Malochovi dodával sílu a víru.

5.7.1 Dokumentace a výslech vězňů

Nepřátelé říše se fotografovali ze tří stran. Dále jim byly odebrány otisky prstů a byl proveden výslech. Ten byl prováděn v sídle Oberlandrátu, kde se nacházely kanceláře gestapa. Vězňové tam byli převáženi nákladním autem. Maloch byl vyslýchán v prvním poschodí v pátých dveřích. Zde se setkal s komisařem Aloisem Aschenbrennerem, který zpočátku vypadal přívětivě. Opak byl však pravdou. Za řevu a úderů podepsal J. Maloch protokol tzv. DKV (do konce války). Při dalším výslechu kvůli ověření informací, vypovídal stejně. V tu chvíli si uvědomil, že Fr. Famfulík neprořekl balíček s dynamitem, který v den svého zatčení dal do jeho rukou. Skupina okolo autora vzpomínek, zabývající se distribucí letáků, byla pro gestapo malý případ, a proto se s ním příliš dlouho nezdržovali. Maloch zde zůstal do 2. července 1943. Toho dne uprostřed noci za řvaní „Lós, lós!“ byli vyhnáni ze svých cel na chodbu a odtud na dvůr. Zde vězni vytvořili pětistupy a byla zkontrolována jména. Poté se vydali vstříc pardubickému nádraží. Zde se naposled někteří snažili vzkázat svým rodinám informace o svém převozu skrze příslušníky policie či obyvatelstvo. Na pardubickém nádraží byli všichni natlačeni do vagonů a odvezeni směrem na Terezín (okr. Litoměřice).

5.7.2 Příjezd do Terezína

V následujícím odstavci, vytaženém z paměti, je autorem mylně uvedeno místo, kde byl transport vyložen a odkud se vydali na pochod vstříc svému novému domovu. Oním místem nebyly Hanušovice, nýbrž Bohušovice nad Ohří. Přilehlá vesnice u Terezína v průběhu války plnila úlohu ústřední železniční spojnice. Až v pozdějších letech byla vytvořena přímá železniční přípojka z Bohušovic do Terezína.

„Z Hanušovic nás vedli pěšky ke křižovatce do Litoměřic, kde jsme odbočili na silnici vedoucí okolo města Terezína, teď židovského ghetta. Pak alejí k Malé pevnosti. Z dálky už nás vítaly mohutné, travou zarostlé valy šanci a stará, masivní brána pevnosti,

---

⁴⁷ Vzpomínky J. Malocha, s. 33.

*na které byl nápis - Arbeit macht frei. Brána otevřela svou mohutnou tlamu a pevnost nás pohltila.*⁴⁸

Interview s bývalým vězněm Luděkem Eliášem nám přináší další důležitá svědectví o prvních hodinách ve městech Bohušovice a Terezín. Jen krátce o L. Eliášovi: Narodil se roku 1923 ve Slaném, za okupace byl označen za Žida a deportován do ghetta v Terezíně a odtud do vyhlazovacího tábora v Osvětimi–Březince a poté do koncentračního tábora v Sachsenhausenu. Osvobozen byl na pochodu smrti mezi Varnsdorfem a Litoměřicemi. Po válce se vyučil číšníkem a od roku 1956 působil jako herec v Ostravě.

Problém transportů vidí mimo jiné i v pochodu, který museli transportovaní vězni absolvovat po příjezdu od vagónů do pevnosti (2–3 km). Mnozí, především staří, neměli tolik síly, aby několik kilometrů donesli své věci přivezené z domova.

*„Celý ten transport musel jít pěšky. Byly tam sice nějaké káry, na které se mohly naložit největší zavazadla. [...] Bylo to těch povolených 50 kilogramů, které si tenkrát židé směli zabalit, což je značná váha, hlavně pro staré lidi. A tam samozřejmě začaly právě ty problémy, poněvadž tam už byli SS-mani. Ti staří lidé se toho svého posledního majetku nechtěli vzdát, chtěli ho na ty vozy naložit. Tam už prostě došlo k surovostem a incidentům.*⁴⁹

(Vzpomíná L. Eliáš)

5.8 Terezín - malá pevnost či velký tábor

Terezín leží v litoměřickém okrese, kde vznikl na sklonku 18. století jako pevnost. Ta měla pomáhat při obraně habsburské monarchie. Z téměř bezvýznamného městečka se během druhé světové války stala nejznámější přestupní stanice v Čechách, která chrlila tisíce lidí do koncentračních táborů do všech světových stran. Tehdy zde nacisté vybudovali největší komplex vězeňských zařízení v Československu.

V roce 1940 nabídl zplnomocněnec německé branné moci v Čechách šefovi pražského gestapa dr. Hansi-Ulrichu Geschkemu terezínskou Malou pevnost (něm. Kleine Festung, dále MP). Ideální strategická poloha v centru Čech nabízela blízkost venkovních služeben gestapa, poměrně snadnou dostupnost pro převážení vězňů také z pražské řídicí úřadovny gestapa na dodatečné výslechy a snadné hlídání vězňů, které bylo zapříčiněno vysokými valy,

⁴⁸ Vzpomínky J. Malocha, s. 39.

⁴⁹ ŠMOK, Martin. Příjezd do Terezína. *Metodický portál: Digitální učební materiály* [online]. 15. 06. 2009, [cit. 2013-02-02]. Dostupný z WWW: <<http://dum.rvp.cz/materialy/prijezd-do-terezina.html>>. ISSN 1802-4785.

příkopy a šancemi. Šéf pražského gestapa Geschke se 15. 5. 1940 obrátil na oberführera Heinricha Müllera, šéfa gestapa v Hlavním říšském bezpečnostním úřadě (RSHA), se žádostí o souhlas se zřízením policejní věznice v MP. Müller uznal potřebu a požadovaný souhlas dal.⁵⁰ Záměr zrealizovat v Malé pevnosti policejní věznici pak gestapo rychle realizovalo. Velitel MP a válečný zločinec Heinrich „Pind’a“ Jöckel vypovídal před Mimořádným lidovým soudem v Litoměřicích, že 9. června byl telefonicky spojen s dr. Geschkem, kde mu bylo oznámeno, aby byl další den připraven na cestu do Terezína na prohlídku MP spolu s ním a velitelem pankrácké věznice gestapa Paulem Soppou. Po prohlídce bylo určeno, že zde bude Jöckelovo nové působiště. V následujících dnech přijeli první vězni do Terezína, aby vybudovali potřebné zařízení (podle vězeňské kartotéky přišli 14. 6. 1940).⁵¹

Od června tak řídicí úřadovna gestapa v Praze vytvořila pobočnou policejní vězeňskou jednotku, která později nabývala podoby koncentračního tábora. Na podzim 1941 zde v kasárnách zřídili fašisté tzv. židovské ghetto. Postupem času obyvatelé Terezína byli vystěhováni a Terezín se stal domovem, většinou na krátkou dobu (do „konečného řešení“), židovského obyvatelstva pod správou Říše.

MP sloužila od června 1940 jako věznice gestapa v Praze, která byla podřízena pankrácké věznici. Její oficiální označení bylo „Geheime Staatspolizei – Staatspolizeileitstelle Prag – Polizeigefängnis Theresienstadt“ (česky: Tajná státní policie – řídicí úřadovna státní policie Praha – policejní věznice Terezín). Ambice Jöckela a touha vybudovat věznici po vzoru nacistických táborů jej dovedla k tomu, že v květnu 1941 byla jeho podřízenost Soppovi zrušena a Jöckel od té doby podléhal přímo veliteli pražského gestapa.⁵²

5.8.1 Terezín (Malá pevnost) a autorovy vzpomínky

Jedna z velkých kapitol v zápiscích J. Malocha se nazývá „Terezín“, s podtitulem a heslem „Arbeit macht frei“ (práce osvobozuje). Autor se jen v krátkosti zmiňuje o tom, co se učil ve škole o Terezíně, dokud jím sám neprošel a nepoznal ho na vlastní kůži. Zmiňuje se, že pevnost byla zbudována v dobách Marie Terezie. Dále, že v roce 1882 měla být pevnost pro vojenské účely zrušena a zřízeno tam bylo vězení.⁵³ Zřejmě se snažil navázat

---

⁵⁰ SLÁDEK, Oldřich. *Od "ochrany" ke "konečnému řešení": (nacistický teror v českých zemích v letech 1939-1945)*. Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1983, s. 38-39. Bez ISBN.

⁵¹ NOVÁK, Václav (et al.). *Malá pevnost Terezín*. 2. vyd. (přepřac.). Praha: Naše vojsko, 1988, s. 30. Bez ISBN.

⁵² SLÁDEK, Oldřich. *Od "ochrany" ke "konečnému řešení": (nacistický teror v českých zemích v letech 1939-1945)*. Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1983, s. 39. Bez ISBN.

⁵³ Potvrzeno v příspěvku *Jolany Tothové a Mgr. Jana Peera* na konferenci, kterou pořádala Filozofická fakulta Univerzity J. E. Purkyně 30. - 31. 3. 2012 „Pevnostní město Terezín – možnosti dokumentace významné stavebně

na vznik a vývoj tábora, jak ho znal ze své zkušenosti. V době založení trestnice a věznice také umírali lidé za zdmí Terezína na hlad a nemoci. Avšak horší než běžné věznění mu přišla tzv. inkvizice v pevnosti. Podle autora byl nacisty zmodernizovaný tábor jen sloučením vězení s inkvizicí a sloužilo na odstraňování všeho, co stálo v cestě fašismu. Odstraňování lidí bez soudů a právního podložení.⁵⁴

Před vlastním vyprávěním a vlastními zážitky o jeho transportu a o osudech jednotlivců z Terezína, uvádí J. Maloch, jako většina současníků, všeobecný popis pevnosti, vedení tábora, komanda, stravování a vůbec celý denní řád a život v pevnosti. Nikoli však o židovském ghettu za branami MP. Některá tato fakta se pokusím porovnat se vzpomínkami dalších současníků a popisem pevnosti, jejího chodu apod.

5.8.2 Rozdělení pevnosti

V době, kdy přicházel J. Maloch do Terezína, měla pevnost tři části. Staré dvory I., II. a III. Nový moderní čtvrtý dvůr se teprve budoval.

Dvůr č. I. - vrátnice, kancelář strážných, kancelář na přejímku vězňů, sklad oděvů

Dvůr č. II. – větší než dvůr č. I., zde se odbývaly například apely, byla zde kuchyně, sklad pro kuchyň a holič. Naproti byly cely č. 4 a č. 5. Vpravo za branou byla balíčkárna, tři cely samovazby 1, 2 a 3, kde byli pouze židé, namačkaní tak, že museli spát ve stoje. Mezi celami 6 a 7 byl klenutý průchod, kudy se přes most přišlo k márnici a do cel 8 a 9

S prvním a druhým dvorem sousedila vila ředitele Jöckla, se zahradou a bazénem. Dále tam byla spleť příkopů a šancí a tam někde vzadu bylo popraviště.⁵⁵

Dvůr č. III. – ženský dvůr, který byl za vrátnicí na pravé straně cesty a sousedil s dílnami.

Bylo tam i několik cel, kam byly dávány nové přírůstky, které přišly transportem do Terezína. Cely č. 31 a 32 byly vlastně izolace, kde vězňové museli určitou dobu setrvat po příjezdu. Potom byli přeloženi na dvůr č. 2, kde vyfasovali oblečení a byli zařazeni do komanda.

Dvůr č. IV. - za pobytu J. Malocha se, jak již bylo výše zmíněno, teprve budoval. Dokončen byl v roce 1944. Stavbu prováděli tzv. hřbitovníci (vězni) a o víkendech brigády.

---

historické lokality”. V terezínské Malé pevnosti zemřel v roce 1918 ve vězení také sarajevský atentátník Gavrilo Princip.

⁵⁴ Vzpomínky J. Malocha, s. 42.

⁵⁵ Tamtéž, s. 44-45. K bližšímu popisu jednotlivých částí Malé pevnosti srov. MACHT, Antonín. *Pankrác. Terezín. Malá pevnost*, Praha, 1946, s. 40-46. Bez ISBN.

„Na izolaci nás nechali asi čtrnáct dní uležet, otlačit na podlaze a pryčnách bez slamníku. Dostali jsme se na druhý dvůr, určili nám cely a šli jsme si pro oblečení. [...] Dostal jsem se na celu číslo 8. [...] Naproti naší cele byla devítka. Tam byli skoro všichni Třebováci. Mladí kluci a samá „žabovina“ (Žaba byl konfident). Hodně jsem se zkamarádil. Byl tam Vašek Junek,⁵⁶ Vašek Janoušek, Morkéz, Václavek, Starší Beran a Kotyza a další.“⁵⁷

Svědectví J. Malocha, M. Kocmana a J. Bureše o celách č. 3 a č. 4:

„... a č. 3, kde byli pouze židé, namačkaní tak, že musili spát ve stoje.“⁵⁸

„To nebyl vyhlazovací tábor pro ty, které nepokládali za Rusy a židy. To nebyl vyhlazovací tábor. To byl tábor, kde se hodně pracovalo, málo jedlo. Ale kde bylo možno přežít. [...] Vyhlazovací tábor to byl pro Rusy, židy. To byla myslím cela číslo 3 a 4.“⁵⁹

(J. Bureš)

„Ti Rusové, to byli ti, kteří se pokoušeli o útěk jako vojenští zajatci, váleční zajatci. A židé to byli ti židé, kteří kromě toho, že byli židé, tak pracovali ilegálně proti říši.“⁶⁰

(M. Kocman)

Z vyprávění J. Bureše a M. Kocmana získáváme další autentická svědectví, která dokládají v těchto dvou celách mnohem horší podmínky k životu, než měli další vězni. Dovídáme se též, že i za zdmi terezínské MP probíhala a organizovala se ilegální činnost. Tu měl vést Lorenz.⁶¹ Skupinka vězňů, zapálených do odbojové činnosti se snažila obstarávat jídlo vězňům z těchto cel.

5.8.3 Velicí sbor (velitelé, dozorcí, strážé) očima svědků

V této podkapitole se pokusím porovnat tvrzení z různých pramenů s pramenem vzpomínek J. Malocha. V nich vyjmenovává pouze sedm jmen z velicího sboru MP. Nicméně

---

⁵⁶ Nečitelné – možná Juvek.

⁵⁷ Vzpomínky J. Malocha, s. 59–60.

⁵⁸ Tamtéž, 44s.

⁵⁹ ŠMOK, Martin. Malá Pevnost Terezín. *Metodický portál: Digitální učební materiály* [online]. 20. 11. 2009, [cit. 2013-02-06]. Dostupný z WWW: <<http://dum.rvp.cz/materialy/mala-pevnost-terezin-3.html>>. ISSN 1802-4785.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ NOVÁK, Václav. (et al.). *Malá pevnost Terezín*. 2. vyd. (přepřac.). Praha: Naše vojsko, 1988, s. 267-269. Bez ISBN.

Arnošt Lorenz (*21. 10. 1914 Kralupy n. Vltavou – zatčen 25. 4. 1942 – zastřelen 30. 5. 1944 v Terezíně) Málo zmiňovaný, přesto významný komunistický odbojář. Vydával vlastní ilegální časopis Svět proti Hitlerovi a část nákladu Rudého práva. Je zmíněn ve Fučíkově Reportáži psané na oprátce.

jde o ty, kteří páchali a na jejichž rozkazy byly páčány nejhorší zločiny v MP. Nejspíše právě těchto sedm strážných a velících důstojníků zanechalo v J. Malochovi vzpomínky na okamžiky utrpení a brutality v Terezíně. Jsou to jedny z nejčastěji zmiňovaných jmen válečných zločinců MP, objevujících se v audio/video zpovědích a v písemných pramenech.

„Tenhle společek, když přišla zvláštní zásilka a rozkaz z Prahy, konal i popravy. Všichni byli oddaní služebníci fašismu, předháněli se, kdo bude nejsurovější, kdo bude mít nejvíce mrtvých na svém kontě. A hlavně, aby dokázali, že jsou zde na místě a nemuseli na frontu.“⁶²

SS – Hauptsturmführer Heinrich Jöckel (*1898 v Offenbachu n. Mohanem – popraven 26. 10. 1946 v Litoměřicích)

Nejspíše v každých sepsaných vzpomínkách vězňů z Terezína se vyskytuje jméno H. Jöckela, ačkoliv často zkomolené. Příčinou je s největší pravděpodobností znalost tohoto jména jen verbálně.

„Velitel Malé pevnosti a pán nad životem a smrtí byl SS Obersturmbaführer⁶³ Jökl, od vězňů přezdívaný Pind'a. Bývalý malíř pokojů, věrný kamarád a služebník führera. Slušela mu vysoká esesčapka se zkříženými hnáty. Pod čepicí naježený hitlerovský knír. Nadutě chodil pevností s napoleonovsky zastrčenou rukou za blůzou. Když jsi ho viděl, myslel bys, že má původ barona zkříženého s hrabětem. Tak se nosil. Ale zatím barvy, laky. Objevil se málokdy, to když měl špatnou náladu nebo měl nedobré zprávy a to se přišel vyřádit. Běda tomu, kdo mu padnul do jeho orlího zraku. Roztřískal a rozdupal ho na cimprcamp. Těžko dávali takovou obět' dohromady.“⁶⁴

„Velitelem celé té pevnosti byl nějaký Jöckel, který byl v hodnosti nějakého Obersturmbaführera a toho chytli po válce a v Litoměřicích ho soudili a pověsili ho. Jöckel a my jsme mu říkali Pind'a. On měl dva psy taky, vlčáky. A ty psy, když se mu to zlíbilo, tak ty psy poštvál na vězně a ty potrhali ty vězně, lýtka jim vykousali. To byl strašlivý pohled.“⁶⁵

(vzpomíná J. Bureš)

⁶² Vzpomínky J. Malocha, s. 46-48.

⁶³ Hodnosti SS v této i následující vzpomínce jsou zkomoleny. Správný název zněl Obersturmführer.

⁶⁴ Vzpomínky J. Malocha, s. 46-48.

⁶⁵ ŠMOK, Martin. Malá Pevnost Terezín. *Metodický portál: Digitální učební materiály* [online]. 20. 11. 2009, [cit. 2013-02-06]. Dostupný z WWW: <<http://dum.rvp.cz/materialy/mala-pevnost-terezin-3.html>>. ISSN 1802-4785.

SS – Oberscharführer Stephan Rojko (*15. 12. 1910 Hörbing – + 12. 10. 2000 Štýrský Hradec)

Působil v MP v letech 1940-1945, byl „pravou rukou“ velitele pevnosti H. Jöckela. Po válce utekl do Štýrského Hradce. Později byl odsouzen k doživotnímu trestu, ale v roce 1975 byl podmíněčně propuštěn.

„Další byl nejobávanější zabiják Rojko, povoláním kostelník, který s božím heslem „miluj svého bližního“ tloukl a kopal stejně, jako jeho šéf. Klátivým krokem se ubíral pevností a sháněl oběti. Bůh buď milostiv tomu, kdo se mu připlétl do cesty.“⁶⁶

„Jindy by byli za podobný přečin (Rojko vězně zastihl mimo celu) potrestáni všichni obyvatelé cely, třebaže se přestupku dopustil jen jeden. Musili celou hodinu lézt po břiše po dvoře, a kdo se dost rychle nehýbal, byl povzbuzován kopanci nebo i ranami bičem. Nad hromadou lezoucích lidských červů se pyšně usmíval Rojko.“⁶⁷

SS – Scharführer Anton Malloth (*13. 2. 1912 – + 31. října 2002 Straubingu)

Působil v MP v letech 1940-1941 a 1943-1945 jako velitel II. dvora a nakonec stavebního komanda. V březnu 1945, když přijel transport z Osvětimi, umlátí podle Rudolfa Svačiny s dozorcí asi 25 vězňů, zřejmě polských Židů. Další svědek jej usvědčil z vraždy na podzim 1944. Podle výpovědi Malloth tloukl vězně holí po hlavě a těle. Ten se po 20 ranách zhroutil a dozorce do něj začal kopat a dupat mu na žebra, až se mu začala z úst valit krev. Na bitého křičel, aby vstal, a nadával mu "smradlavý Žide" a "židovské prase".⁶⁸

„Málo jsme vídali bachaře Malotha. Byl víc mimo pevnost. Přezdívali mu „Schöne Tony“. Fešák on byl.“⁶⁹

SS – Scharführer Willi Meyer

Přezdívaný „Divoký Bill“, v MP pracoval v letech 1943-1944.

„[...], mladý Scharführer, nazývaný Divoký Bill. Na tváři měl velikou jizvu, která mu zůstala po zranění na ruské frontě.“⁷⁰

---

⁶⁶ ŠMOK, Martin. Malá Pevnost Terezín. *Metodický portál: Digitální učební materiály* [online]. 20. 11. 2009, [cit. 2013-02-06]. Dostupný z WWW: <<http://dum.rvp.cz/materialy/mala-pevnost-terezin-3.html>>. ISSN 1802-4785.

⁶⁷ MACHÁČEK, Fridolin. *Plzeň, Terezín, Flossenbürg*. Praha: František Novák, 1946, s. 60. Bez ISBN.

⁶⁸ <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/sadista-z-terezina-anton-malloth-unikal-spravedlnosti-55-let/753985>

⁶⁹ Vzpomínky J. Malocha, s. 48.

⁷⁰ Tamtéž, s. 63-64.

„Ráno jsme stáli v Litoměřicích jako každý den u nádraží. Koukám, naproti mně leží na chodníku celá nenačatá cigareta. Chlapům lezou z toho oči z důlků, ale nikdo si netroufl pro ni sáhnout. Vystrčím hlavu z řady, koukám nahoru, dolů, nikde nikdo. Skočím jako lev, ale než jsem skočil zpátky, vyrazil za živým plotem Divoký Bill, který tam cigaretu nalíčil. Rozbil mě kloudně nos, ale cigaretu mi nevzal. Chtěl se vytáhnout před holkou, která se z rohového činžáku na jeho exhibici dívala. Já mu nalít. Uznal jsem, že jsem blbej.“⁷¹

SS – Scharführer Albert Neubauer (*1898 – 27. 9. 1948 odsouzen k smrti v Litoměřicích)
Působil v MP 1940-1945, kde vedl dohled nad zemědělskými pracemi

„Nic kloudného v něm. Absolvoval všechny akce se šéfem, podával mu třeba hole a klacky a do jeho sóla se nikdy nepletl.“⁷²

SS – Scharführer Albín Storch (* 15. 9. 1907 – 1. 7. 1972 +, sebevražda ve věznici)
Působil v MP 1940 – 1943. Poté byl odvelen na frontu. Vězni, kteří ho pozorovali při mučení, nabývali přesvědčení, že jeho sadismus vyvěrá z psychické i fyzické úchylnosti. Jeho jméno obsahuje i název komanda tzv. „Storchkomando“

„Jemu podobný (Rojkovi) byl zabiják Storch, který na to měl dokonce komando. Ten měl denní normu zasypat nebo utopit dva židy.“⁷³

SS – Scharführer Kurt Wachholz (+ berlínský soud ho v roce 1968 odsoudil k smrti)

„Bachař Wachholz měl zas sklad oděvů, kde přerážel hole o zadky a hřbety těch, kdo si šel měnit oblečení. Taký pěkný ptáček.“⁷⁴

Karl Matz

Šofér gestapa. K popravám chodil dobrovolně a s potěšením. J. Maloch se sice o jménu nezmiňuje, nicméně následující popis chování a práce se rovná, podle publikace V. Nováka, jménu K. Matz:

„Poslední byl malý zavalitý Rakušák, věčně dobře naložený, který byl šoférem. [...] konal i popravu.“⁷⁵

---

⁷¹ Vzpomínky J. Malocha, s. 75-76.

⁷² Tamtéž, s. 47.

⁷³ Tamtéž

⁷⁴ Tamtéž, s. 47-48.

⁷⁵ Tamtéž, s. 48.

Další: H. Mende, W. Schmidt, H. Kunze, E. Zeineck, H. Fischer, F. Feurlein, K. Erban, H. Rollof, R. Sturm (Kobylí hlava), Polzer, Brunner, Kremmel (Bubi), Glaser (Mařena), H. Grafik, Hanusch, J. Neumann, H. Wohlenweber atd.⁷⁶

5.8.4 Práce vězňů v MP i mimo ni

Nacisté začali budovat věznice a KT i z důvodu využití vězňů jako levné pracovní síly. Zároveň to měl být i způsob jejich likvidace. Vězni se museli podříditi režimu, ač podmínky, v jakých pracovali, byly nelidské. Pracovalo se zdarma a v maximálně možné pracovní době. Vedení táborů i stráž si touto prací na sebe zároveň vydělávali. Zařazení na určitý druh práce často rozhodovalo o životě vězně. Mezi lehčí druh patřila práce ve skladech, kuchyních, u písarů a ošetřovatelů aj. K nejtěžším pracím patřily práce stavební a výkopové, v cihelnách, cementárnách a na úpravách trati.⁷⁷ *Z pevnosti jsme byli používáni na různé práce v Terezíně, Lovosicích, Ústí nad Labem a jinde. Pracovalo se na výkopech, vykládání lodí písku, na vrchní úpravě na železnici a podobně.*⁷⁸

Zpočátku nebylo nutné v uzavřeném prostoru MP stálého pracovního nasazení vězňů. Už i z důvodu toho, že toto nápravné zařízení bylo místem, kde se vězni často střídali. Většina vězňů byla v prvních letech nasazena na práci uvnitř pevnosti. Až postupem času začaly vznikat specializované jednotky tzv. „komanda“ na práci uvnitř i vně pevnosti.⁷⁹

Vězni byli často přemísťováni i dále na speciální úkoly. V letech 1943-1944 podnikalo spojenecké letectvo nálety na německá města a továrny. To zapříčinilo ukrývání nových továren a především zbrojovek do podzemí. Jednou z takových byla továrna v bývalém vápencovém dole u Litoměřic s krycím názvem „Richard“. Pro novou výrobu získávali nacisté pracovní sílu právě z koncentračních táborů (častokrát právě z Terezína). Důsledkem potřeby pracovní síly pak byl vznik tábora v Litoměřicích, který se stal pobočkou KT Flossenbürg.⁸⁰

5.8.4.1 Vnitřní komando, neboli lágrová (Innenkommando)

Velikost vnitřních komand narůstala s postupným rozšiřováním věznice. Jejich počet vzrostl během čtyř let na 42 vnitřních komand pro muže, jak uvádí V. Novák podle seznamu

⁷⁶ NOVÁK, Václav (et al.). *Malá pevnost Terezín*. 2. vyd. (přepřac.). Praha: Naše vojsko, 1988, s. 87-127. Bez ISBN.

⁷⁷ MOULIS, Miloslav. *Neviditelná fronta*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1970, s. 30-36. Bez ISBN.

⁷⁸ NA, Praha, Vzpomínky OV SPB České Budějovice, inv. č. 863, sl. 7 (A. Sperger), s. 10.

⁷⁹ NOVÁK, Václav (et al.). *Malá pevnost Terezín*. 2. vyd. (přepřac.). Praha: Naše vojsko, 1988, s. 150-151. Bez ISBN.

⁸⁰ Tamtéž, s. 165-166.

z roku 1945.⁸¹ Vězni zařazení v těchto pracovních skupinách byli ve stálém styku s dozorcí, a proto se museli mít stále na pozoru. Výhodou však bylo to, že se každý den nemuseli vydávat na dlouhý pochod za zdi Terezína. Počet samotných vězňů kolísal dle potřeby úkolu. Jedno z nejpočetnějších komand bylo tzv. **Baukommando** (dozorce Mende, poté Soukup). Bylo to stavební komando, které uvnitř MP budovalo kino SS, bazén, upravovalo cely a byty dozorců aj. Od roku 1943 byla soustředěna většina sil tohoto komanda na výstavbu vězeňského dvora č. IV. Na Baukommando vzpomíná Alois Štverák:

„Druhý den ráno jsme šli hned na Baukommando. To bylo na IV. dvoře. Viděl jsem tu, jak židé o kus dál pumpovali vodu. Dozorce Soukup dal dvěma hůl, aby se utloukli.“

Dalším velkým komandem bylo tzv. **Storchkommando**. Toto komando mělo na starost polnosti, zahradu a hospodářství v MP. Práce byla často jen záminkou k likvidaci vězňů. Dále to byla komanda Aschenkommando (popeláři), Baderaum (koupelny), Stallkommando (stáje), Karrenkommando (příjem a podání pošty), Kammer (sklad oděvů), Werkstätten (dílny), Wollkommando (tzv. kůžičkárna = stříhání kůže), aj...⁸²

„Dále to byla komanda lágrová: úklid pevnosti, práce v zahradě, rovnání materiálu v dílnách. Zlé bylo Storchkommando, planýrování velikého kopce hlíny. Tam byli denně mrtví.“⁸³

5.8.4.2 Vnější komando (Aussenkommando)

Zpočátku se vnější komanda utvářela jen příležitostně po domluvě Jöckela s drobnými majiteli firem a podniků, zemědělci a dalšími. Tato komanda docházela prvně do Terezína, kde plnila úkoly pro vojenskou správu. V pozdějších letech byla tato komanda od velení pevnosti žádána i dále. Dokonce některé skupiny vězňů byly po delší dobu ubytovány mimo pevnost. Zprostředkovatelem mezi firmou a věznicí se stal pracovní úřad v Litoměřicích. Někdy však mohlo dojít k tomu, že kapacita vězňů nedostačovala požadavkům firem. To se mohlo stát buďto přílišnou poptávkou po levné pracovní síle či z důvodu množství transportů směřujících z Terezína. Tuto situaci nejspíše řešil Jöckel doplněním komand nemocnými a starými vězni. Práce ve větších vzdálenostech, např. v Ústí nad Labem, byla obávaná především z důvodu dlouhých pochodů na pracovní místo. Během těchto pochodů byli vězni bití a týráni. Koncem války byla práce v továrnách a tratích často přerušována nálety letadel. Vězňové tak pracovali v bývalém Labsko-zámeckém pivovaru v Litoměřicích,

---

⁸¹ NOVÁK, Václav (et al.). *Malá pevnost Terezín*. 2. vyd.(přepřac.). Praha: Naše vojsko, 1988, s. 151-161. Bez ISBN. s. 152.

⁸² Tamtéž, s. 151-161.

⁸³ Vzpomínky J. Malocha, s. 50.

na stavbě silnic do Mlékojed a Bohušovic, v cihelně Litoměřice, firmě Koller v Trmicích, cementárně Čížkovice, přístavu v Ústí, u firmy Schicht a dalších.⁸⁴

J. Maloch byl druhý den, kdy byl propuštěn po čtrnácti dnech z přijímací izolace a přemístěn na celu č. 8, určen pro práci ve venkovním Bahnkommandu. Ti měli na starost výstavbu kolejí a pražců u Lovosic. Po několika dnech těžké práce se přihlásil na práci pro firmu Schicht, kde prováděl vykládku uhlí a slunečnicových semen (ta se brala do kapes). Práce to byla jednodušší, než u Bahnkommanda. Další výhodou v této práci byla denní sprcha. Nicméně prach z nakládání semen do sýpky byl tak silný, že raději přešel zpět k Bahnkommandu, kde vydržel do konce svého pobytu v MP.

5.8.5 Strava

Obecně je známo, že strava, kterou říše poskytovala vězňům v koncentracích a věznicích, nebyla výživná a ani neměla dostačující porce. Úlohou stravy v těchto „nápravných zařízeních“ bylo naplnit žaludek vězně takovým množstvím jídla a energie, aby byl schopen práce. Zároveň poskytnout jen tolik energie, aby se vězni nezmohli na odpor a povstání. I potrava zde zaujímala pozici trestu a případně v kombinaci s namáhavou prací se stávala prostředkem likvidace. Základními jídly a surovinami byly vývary, brambory, patky chleba, margarín, marmeláda, různé slupky či kousky zeleniny, černá káva a neslazený čaj.

„Dvakrát za den patka chleba. Ráno s čajem, večer bylo teprve hlavní jídlo. Druhý kus chleba k tomu buď marmeláda, kousek margarínu a sem tam krvavý vuřt. Někdy i něco vařeného. Polévka nebo nějaký mišmaš ze zeleniny. V poledne pouze a jedině neslazený čaj. To abychom nedostali cukrovku. Za moc to všechno nestálo, hlad nebyl. Přispěly k tomu balíčky, které byly povoleny. Podmínka byla spojení s domovem a dobré chování.“⁸⁵

5.8.6 Balíčky

Do roku 1943 se balíčky dostávaly od rodin v téměř původním, nepoškozeném stavu. Jen občas z nich dozorce něco uloupili pro své potřeby. Avšak s postupujícím vývojem války se vykrádání stupňovalo. Tomu se dělo nejvíce po nástupu Fischera do balíčkárně v roce 1944. Pro dozorce a sebe zabavoval vše, co bylo pro vězně, podle jeho mínění, příliš dobré. V těchto chvílích se příbuzní snažili všelijak maskovat výživné potraviny pro své blízké. Např. tuk na černo obarvený živočišným uhlím v krabičce od krému na boty, řádně připálené

⁸⁴ NOVÁK, Václav (et al.). *Malá pevnost Terezín*. 2. vyd. (přepřac.). Praha: Naše vojsko, 1988, s. 161-174. Bez ISBN. 161-174s.

⁸⁵ Vzpomínky J. Malocha, s. 52-53.

pečivo atd. Odhalení cigaret či motáků bylo trestáno zákazem posílání balíčků z domova. Zvláštností je, že se za balíčky, ačkoliv častokrát bez obsahu, muselo platit (židé dvojnásob).⁸⁶

„Výdej byl oznámen při večerním apelu. Byla k tomu určena zvláštní místnost. Balíček byl otevřen za naší přítomnosti a prohledán a zároveň byla od všeho brána polovina. Pod stolem měl bachař připraveny tři dřevěné basy. Do jedné putovalo maso, salámy a vše hodnotné, prý pro psy. Do druhé šlo pečivo, vánočky atd. Prý pro krmení kačen. A na třetí basu šlo kuřivo. To zde bylo zakázané.“⁸⁷

„[...] někteří vězňové, my ne, ale ti takzvaní árijští vězňové měli možnost dostávat balíčky na pevnost. V některých dobách ty balíčky zabavovali a všechno co v těch balíčcích bylo a těm esesákům se nehodilo, tak to hodili do kuchyně do hrnce a udělal se z toho vývar z toho všeho, ať to bylo sladký, kyselý, slaný. [...] To jsme nazývali všichni tam vězňové „Pind'atopf“. To bylo takzvaně vítané žrádlo, protože to bylo výživné. Nebylo to normálně k jídlu, ale bylo to výživný.“⁸⁸

(J. Bureš)

„Část balíčků byla vybrána, jak se říkalo pro společnou spotřebu, aby prý se dostalo na všechny. (bábovky, buchty, koláče) [...], z toho všeho se ukuchtila podivuhodná směs, které jsme říkali pind'ato.“⁸⁹

Fr. Macháček též popisuje, že často byla tato směs i směsí z cigaret, jelikož častokrát byly ukryty v buchtách. Tato směs dostávala různé názvy, např.: „Pind'atopf, pind'ato, pind'ablať apod.“

Autor po popsání základního chodu tábora, popisuje několik příběhů, které se mu do paměti vryly nejvíce. V neposlední řadě se krátce zmiňuje o životě Židů a chování k nim.

5.8.7 Transport do nových domovů

Kapitola o Terezíně pak končí přípravou transportu do KT ve Flossenbürgu:

„Dva dny se nešlo do práce, připravoval se transport. Terezín, křižovatka cest, začala křižovat.“⁹⁰

Tady se cesty českotřebovských odbojářů začaly rozcházet:

„Maloch, Machata Karel, Machata Franta: Flossenbürg

Beneš Václav, Rovenský František, Famfulík Jan: Buchenwald

⁸⁶ NOVÁK, Václav. (et al.). *Malá pevnost Terezín*. 2. vyd. (přepřac.). Praha: Naše vojsko, 1988, s. 181-186. Bez ISBN.

⁸⁷ Vzpomínky J. Malocha, s. 53-54.

⁸⁸ ŠMOK, Martin. *Malá Pevnost Terezín. Metodický portál: Digitální učební materiály* [online]. 20. 11. 2009, [cit. 2013-02-06]. Dostupný z WWW: <<http://dum.rvp.cz/materialy/mala-pevnost-terezin-3.html>>. ISSN 1802-4785.

⁸⁹ MACHÁČEK, Fridolin. *Plzeň, Terezín, Flossenbürg*. Praha: František Novák, 1946, s. 59. Bez ISBN.

⁹⁰ Vzpomínky J. Malocha, s. 104-105.

**Lipavský Alois, Štyndl František, Šmíd Karel, Vavřín Jindra: Flossenbürg
Vašek Bláha, František Zachař: Buchenwald⁹¹**

Cesta z Terezína započala po železnici: „*Drahou bychom musili z Čech přes Cheb a Hof nebo přes Brod n. L. a Schwandorf do Weidenu, silnicí pak buď přes Přimdu nebo přes Tachov.*“⁹²

Transport jako takový probíhal bez větších problémů a řevu strážných. Jedinou nepříjemností J. Malocha byl vřed na jeho noze. V průběhu transportu mu byl sice ošetřen, nicméně i přesto se s bolestí nohy potýkal až do své smrti.

Prvně jeli z Terezína do Prahy a poté pokračovali do Chebu a Hofu. Závěr cesty proběhl autem do Flossenbürgu. Když zastavili v Plzni, všichni byli překvapeni organizovaností občanů a jejich snahou pomoci transportovaným. Dostali najíst a J. Malochovi se dokonce podařilo poslat vzkaz domů.⁹³

Autor dále uvádí datum 2. prosince, podle kterého se dá na dalších stranách dedukovat, že do Flossenbürgu dojeli 4. prosince. Zmiňuje tato místa, kde zastavili:

2. prosince transport z Terezína – Praha (Pečkův palác a Pankrác)
3. prosince transport z Prahy – Plzeň – Cheb – Hof
4. prosince transport Hof – Flossenbürg

Podle údajů z Národního archivu se však transport uskutečnil od 15. prosince⁹⁴ do 17. prosince⁹⁵ 1943. Chybný údaj příkládám dlouhé prodlevě mezi válkou a sepsáním vzpomínek.

---

⁹¹ Vzpomínky J. Malocha, s. 104-105.

⁹² MACHÁČEK, Fridolin. *Plzeň, Terezín, Flossenbürg*. Praha: František Novák, 1946, s. 75. Bez ISBN.

⁹³ Vzpomínky J. Malocha, s. 108-109.

⁹⁴ NA, Praha, OVS/KT-OVS, 1939-1945, inv. č. 25.

⁹⁵ Tamtéž, inv. č. 21, složka 2, k. 21, Soupis seznamů vězňů KT Flossenbürg pořízených Ústředním pátracím úřadem (Central Tracing Bureau) Armády USA a soupis zkratk použitých v seznamech.

5.9 Flossenbürg

Koncentrační tábor uvádí J. Maloch jako tzv. „Bavorskou Sibiř“. Tento název dostal Flossenbürg z důvodu nepříznivého klimatu. Právě i počasí podle většiny autorů vzpomínek zaujímá důležité postavení mezi tresty, kterými vězni měli trpět a díky kterým měli také umírat. Zprvu se Maloch zmiňuje o poloze Flossenbürgu. Tím začíná i mnoho autorů jiných vzpomínek, např. Fridolín Macháček ve své knize „Plzeň – Terezín – Flossenbürg“. Vesnice Flossenbürg leží přibližně 30km západně od Tachova v okrese Neustadt an der Waldnaab v Horní Falci (Bavorsko). Nad ní se tyčí zřícenina hradu téhož jména. Tábor samotný byl vystavěn v květnu 1938 na náhorní planině nad vesnicí.⁹⁶ Volba místa poblíž československé hranice nebyla náhodná. Roli zde hrála přítomnost významných granitových (žulových) nalezišť. Úkolem tak bylo vybudovat tábor, kde se maximálně a takticky využije otrocké síly vězňů v kamenolomu ve prospěch válečného zbrojení nacistického Německa. Lomy patřily společnosti Deutsche ERD- u. Steinwerke g. m. Berlin⁹⁷ (DESt) pod správou SS, která získala lomy ve Flossenbürgu, Mauthausenu, Gross-Rosenu, Gusenu a továrny v Buchenwaldu, Sachsenhausenu a Neuengamme.⁹⁸ Flossenbürg se stal jedním z prvních táborů tzv. druhé generace. V nich se samospráva řídila novým heslem "*Vernichtung durch Arbeit*"⁹⁹ (= likvidace prací). „*Terezín byl městem strachu, Flossenbürg městem hrůzy.*“¹⁰⁰

5.9.1 Pobočky KT Flossenbürg

Stejně jako jiné hlavní tábory se i KT Flossenbürg stal počínaje rokem 1942 centrem široce rozvětveného systému pobočných táborů. Takřka 90 jeho poboček leží mezi Würzburgem a Prahou, od Saska až k Dolnímu Bavorsku. Pro ženy jich pak bylo určeno 25. Pracovní podmínky vězňů a jejich šance na návrat domů se extrémně lišily. Flossenbürgské vedení a komandantura poskytovala vězně podnikům a zařízením pod správou SS, která zodpovídala za jejich ostrahu a rovněž za měsíční platby za jejich práci. Většina pobočných táborů vznikla za účasti civilních úřadů a podniků. Místní obyvatelstvo bylo mnohdy konfrontováno s vězni koncentračního tábora. Těm často pomáhali váleční

⁹⁶ MACHÁČEK, Fridolin. *Plzeň, Terezín, Flossenbürg*. Praha: František Novák, 1946, s. 91. Bez ISBN. Macháček uvádí již konec roku 1937.

⁹⁷ Vzpomínky J. Malocha, s. 128.

⁹⁸ MACHÁČEK, Fridolin. *Plzeň, Terezín, Flossenbürg*. Praha: František Novák, 1946, s. 81. Bez ISBN.

⁹⁹ http://www.jewishhistory.cz/cz2/resources/ros_chodes/2002/10/cesi [cit. 23. 2. 2013]

¹⁰⁰ Vzpomínky J. Malocha, s. 120.

zajatci či nuceně nasazení. Tu a tam poskytovali vězňům potraviny či zprostředkovali zaslání dopisu svým příbuzným i Němci. Ke každodennímu životu patřila těžká práce a špatné zaopatření.

5.9.2 Příchod vězně a jeho první den

Popis prvního dne je většinou odlišný, jelikož ve výpovědích bývalých vězňů musíme brát ohled na datum nastoupení do tábora. Procedura prvního dne nebyla striktně určena. Záleželo pouze na tom, aby všechny úkony byly uskutečněny. Před branou tábora již v posledních letech nehrál orchestr „vítající“ vězně. Ihned po vstupu jim bylo jasné, kde se nacházejí. Prvním krokem bylo odevzdání svého oblečení na hromadu a ostříhání. Němci měli například vyholený pruh uprostřed hlavy. Prevence čistoty nově příchozích byla pro táborovou správu zásadní. Báli se vši, které již zde svůj domov našly. Poté přišla na řadu střídavě ledová a horká sprcha a potření se dezinfekční masťou proti vším.¹⁰¹ Následovalo fasování oblečení, které prakticky nikdy nesedělo žádnému vězňovi. K vězeňskému oděvu patřily dřeváky, kalhoty, košile a kabát bez podšívky.¹⁰²

„Běželo se v kruhu, kdo se v kruhu dostal ke dveřím skladiště u šatny, tomu vězeň tam zaměstnaný hodil nejdříve spodky, s nimi musel vězeň utíkat v kruhu a v běhu si spodky na sebe navléci, zatím kruh oběhl a při druhém zastavení u skladiště mu hodili košili, stejným způsobem pak dostal kalhoty, kabát, vestu, čapku a dřeváky.“¹⁰³

Po této proceduře následoval krátký výslech vězňů, kde měli podat své základní údaje – jméno, datum narození, odkud přijeli aj. Poté každý dostal své číslo. V tuto chvíli ztratili svá jména, šaty a snubní prsteny.

„... vězeň číslo 752. Häftling sibenhundertzweiundfünfzig. Ode dneška po celý lágr, pokud tě nezhltně krematorium. Dnes jsme čísla vyfasovali a pěkně si je přišili na prsa na blůzy. Číslo, velké C a červený trojúhelník...“¹⁰⁴

Poslední částí bylo zahnání vězňů na bloky nově příchozích vězňů, určené pro izolaci. Zde každý nováček nějaký čas pobyl. Těmito bloky byly č. 20 a č. 21. tzv. Zugangblocky. J. Maloch byl umístěn na blok č. 21., na kterém byli následně všichni německy poučeni o chování, disciplíně a chodu na blocích.

¹⁰¹ NA, Praha, SPB, Sivera František, inv. č. 1588, s. 93.

¹⁰² JELÍNEK, Zdeněk, ed. *Vzpomínky na okupaci: Kolín a Koliňané v době nacistické okupace, protinacistické rezistence a boje za národní svobodu v letech 1939-1945: díl 2.* Kolín: OV ČSPB, 1987, s. 75.

¹⁰³ MACHÁČEK, Fridolin. *Plzeň, Terezín, Flossenbürg.* Praha: František Novák, 1946, s. 72. Bez ISBN.

¹⁰⁴ Vzpomínky J. Malocha. s. 135. Červený trojúhelník označoval politického vězně.

5.9.3 Vzhled tábora

Nejprve se pomocí několika vzpomínek pokusím přiblížit, jak byl tábor vystavěn. KT byl orientován svou hlavní, delší osou od severovýchodu k jihozápadu. Tábor lze rozdělit na dvě části. Na vězeňský tábor a na severu přidružené bloky. Vězeňský tábor měl obdélníkový, skoro až čtvercový půdorys. Okolo něj byly nataženy dvě řady hustě spletených ostnatých drátů (J. Maloch se zmiňuje o třech řadách drátů). Vnější drát byl pak pod vysokým napětím.¹⁰⁵ Kolem plotu byla vystavěna řada kamenných strážních věží, které byly vybaveny kulomety a světlometem. Tábor byl ani ne půl kilometru od zříceniny hradu a několik stovek metrů od okrajových budov vesnice. Vstupovalo se do něj ze severu širokou branou, která byla v přízemí kamenné správní budovy. Od prvního nádvoří pak byly vidět naskládané dřevěné budovy od sebe rozmístěné pravidelně, jak horizontálně, tak vertikálně. K výše položeným blokům pak vedla schodiště. V blocích byly umístěny jednak ubikace vězňů ale též skleníky, dílny, králikárny, kanceláře, písárny, kuchyně, kantýna, skladiště a další. V samém středu tábora se nacházel velký „Appellplatz“, který sloužil jako v Terezíně k nástupům vězňů. Pod bloky č. 20 a 21 bylo za dráty v malebném údolíčku krematorium.

J. Maloch popisuje rozdělení bloků: *„Baráky byly dřevěné, dvoudílné. Flügel A., kde vládl blokman a Flügel B., které vedl Schreiber. Uprostřed proti vchodu v chodbě, byly otevřené záchody (sedalo se na bobku na mísy) a umývárna. Každé křídlo začínalo denní místností (Tagesraum), kde nebyly ani stoly, ani lavice. V rohu, odděleno dekami, bylo království blokmana nebo Schreibra. Ten měl na starosti kartotéku, stav na bloku, sestavovat apely a komanda, odepisovat na bloku mrtvé. Dávali se na umývárnu nazí, kde jim na tělo Schreiber nebo pomocník napsali velké číslo a Todkomando je pak odnášelo ke spálení.“*¹⁰⁶

5.9.4 Vězni

Kapacita vězňů, kterou měl tábor pojmout v prvotní fázi, není jednoznačná. Některé zdroje uvádějí 1600 – 3000, některé pak až pro 8000 vězňů. Na sklonku války zde však pobývalo až 16 tisíc lidí.¹⁰⁷ Důvodem tohoto přeplnění byla především situace na frontě a postupování osvoboditelských vojsk. Tím docházelo k evakuacím jiných KT například do Flossenbürgu.

¹⁰⁵ MACHÁČEK, Fridolin. *Plzeň, Terezín, Flossenbürg*. Praha: František Novák, 1946, s. 80. Bez ISBN.

¹⁰⁶ Vzpomínky J. Malocha, s. 124-125.

¹⁰⁷ NA, Praha, SPB, Sivera František, inv. č. 1588, s. 92.

První tisícovka vězňů byla převezena z koncentračního tábora v Dachau a z dalších káznic Německa v roce 1938 a 1939. Jednalo se především o Němce, kteří byli údajně kriminální a asociální. Ti měli za úkol vystavět koncentrační pracovní tábor a přeživší zde měli později vládnout jako kápoové, blokmani, atd. Tyto kriminální živly a zároveň nejstarší obyvatelé tábora byli označeni zeleným trojúhelníkem. Ti poté určovali chod celého tábora. Sadismus této skupiny vězňů vůči ostatním trestancům se nijak nelišil od příslušníků SS. Ti je naopak využívali jako prostředek k získání např. dovolené, jelikož za každého mrtvého jim byly připisovány jakési bonusy (dovolenky aj.). Odměnou kápům a blokmanům za jejich brutalitu bylo kuřivo, či kořalka. Právě tyto dvě komodity nebyly vězňům povoleny či dostupné, a proto se hodně cenily. Cigarety bylo možno výjimečně sehnat v lágrové kantýně, která byla povětšinou zavřená. Zde se nakupovalo za poukázky. Navíc tyto cenné věci byly určeny spíše pro prominenty. Druhou variantou, jak dostat kuřivo, byla možnost, zasílání balíčků z domova, stejně jako v Terezíně. Balíčky přicházeli přibližně jednou za 14 dní. S alkoholem to zde bylo složitější. Častokrát docházelo ke krádežím nemrznoucí směsi z opravovaných letadel. Ta však obsahovala metylalkohol, po kterém dotyčný mohl oslepnout či zemřít na předávkování. Pokud se na přečin přišlo, zloděj byl zabit. Jednu z těchto afér popisuje i J. Maloch:¹⁰⁸ „... **dali jim** (vězňům se zeleným trojúhelníkem) **v táboře úplně volnou ruku, ti mohli beztrestně rozhodovat o životě a smrti vězně, mohli kohokoli ubít, zavraždit. Sami (SS) v určitých případech měli čisté ruce a z banditů moc dobré a věrné pomocníky. Chytré. Jak mohla pak taková samospráva vypadat? Co se dalo od nich očekávat? Ne nadarmo se táboru říkalo „Kalvárie“.**“¹⁰⁹

5.9.4.1 Národnostní uspořádání

Zatímco v Terezíně bylo národností ve větším zastoupení jen několik málo, především Češi, Židé, Rusové, Němci či Poláci, v KT Flossenbürg jich bylo mnohem více. Jako v každém větším táboře docházelo k setkání více kultur, jazyků a barev kůže. V těchto, častokrát konečných stanicích na cestě vězně, se střetávala celá Evropa a výjimečně i někdo z větší dálky. Politických vězňů zde bylo nejvíce. F. Sivera uvádí, že až 90 % národního zastoupení zde měli nejvíce Rusové a Poláci. Dohromady zde tvořili přibližně polovinu osazenstva tábora. Dále zde bylo mnoho Maďarů, Němců, Francouzů, Čechoslováků, Italů a Jugoslávců. Každý z těchto národů měl své zastoupení v KT minimálně tisícem vězňů.¹¹⁰ Označení bylo vždy přiřité na prsou. Obsahovalo číslo vězně, barevný klín a popřípadě

¹⁰⁸ Vzpomínky J. Malocha, s. 221-224.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 119.

¹¹⁰ [cit. 3. 3. 2013] http://de.wikipedia.org/wiki/KZ_Flossenbürg

písmeno označující národnost. Vše rozděleno podle typu vězně. Židé byli odlišní pouze židovskou hvězdou.¹¹¹

„Tábor byl mezinárodní Babylon. Byli zde Němci, Češi, Poláci, Rusové, Belgičané, Francouzi. Cikáni, židé, dokonce i černocho. Byli zde političtí, zloději, vrahové, úchylní. Červení, zelení, černí, růžoví. To podle barevných trojúhelníků, kterými byl každý označen.“¹¹²

„Největší procento tvořili Češi, dále Poláci, Němci, Francouzi, bylo tam i několik Belgičanů a Holanďanů, dále vězni maďarské národnosti a nechyběli ani Jihoslované.“¹¹³

5.9.5 Denní režim tábora v posledních letech války

Celkový denní chod tábora začínal ve 4.00 hod. ráno a ukončen byl v 21.00 hod. večer. Začínalo se budíčkem a pokračovalo se snídání, kdy byli všichni vyhnáni z bloků, do kterých byly mezitím nanošeny nádoby s jídlem. Po první denní hodině byl nástup na největším nádvoří uprostřed tábora. Poté každý podle zařazení komanda odešel na své pracoviště, kde se pracovalo 12 hodin denně. V zimě se pracovalo pouze od svítání do tmy s tím, že budíček byl posunut na 5.00 hod. Od 12.00 do 13.00 byl oběd. Po návratu z práce do tábora, která končila v 18.30, se od 19.00 konal večerní apel s počítáním, které, jak uvádí Maloch, trvalo přibližně hodinu. Den skončil v 21.00 hod. večerkou.¹¹⁴

Strava byla sice vydatnější než v Terezíně, nicméně i přesto nedostatek. Množství odpovídalo přežití, nikoli však dostatku pro těžce pracující v kamenolomu. Jedlo se pouze ráno a večer. Po ranním apelu dostal k snídání každý vězeň do menážky mrkvovou či tuřínovou polévku s několika bramborami. K tomu čaj a kávu. Této stravy se vězňům dostávalo celý týden až na neděli, kdy dostali makaróny s marmeládou. K večeři se vydávaly patky chleba s porcí margarínu či krvavý vuřt. K tomu opět čaj a káva.

J. Maloch do tábora přišel před Vánocemi v roce 1943, kdy systém v táboře již nebyl tak vypjatý jako v počátcích. Například odpadávalo stlaní postelí aj. Tyto aktivity musely zkrátka odpadnout, jelikož přeplnění na blocích se stávalo neúnosné. Jestliže na počátku na bloku spalo 250 vězňů, později však až 1500.

---

¹¹¹ MACHÁČEK, Fridolin. *Plzeň, Terezín, Flossenbürg*. Praha: František Novák, 1946, s. 113–114. Bez ISBN.

¹¹² Vzpomínky J. Malocha, s. 121.

¹¹³ NA, Praha, SPB, Sivera František, inv. č. 1588, s. 92.

¹¹⁴ [cit. 3. 3. 2013] http://de.wikipedia.org/wiki/KZ_Flossenbürg

5.9.6 Pracovní nasazení

V KT Flossenbürg existovala velká spousta komand. Mnoho tzv. venkovních komand bylo posíláno i mimo tábor do větších či menších pobočných táborů KT Flossenbürg.¹¹⁵ na našem území jich bylo přibližně dvacet. Mezi ně patřil Holýšov u Plzně, Svatava, Nová Role, Rabštejn, Litoměřice, Lovosice, Ervěnice, Kraslice, Panenské Břežany, Božičany u Karlových Varů, Jezeří a další: *„Ke koncentračnímu táboru Flossenbürg náleželo 73 venkovních komand, ve kterých pracovalo na 40 000 vězňů. Komanda byla používána ve válečném průmyslu, skladech, částečně i v zásobovacím průmyslu. Část těchto komand byla umístěna v Čechách, ostatní byla na území Bavorska a v Sasku. Nejtěžší a nejnebezpečnější komanda byla v Litoměřicích, Hersbrucku a Mittelbau, kde byly závody hluboko pod zemí. Zde bylo nejvyšší procento úmrtnosti. Denní hlášení dosahovalo až 200 mrtvých.*“¹¹⁶

(Karel Procházka)

Stejně jako v Terezíně bylo za potřebí komand vnitřních a vnějších. Mezi vnitřní patřila komanda Einkellerung (sklady brambor), Weberei (tkalcovství) a další. Tato komanda se starala o vnitřní chod v táboře. Mezi vnější patřila dvě největší. Dílny a hangáry na opravu poškozených letadel (zejména Messerschmitt A. G.) a pověstný žulový kamenolom (něm. Steinbruch). V dílnách byla alespoň střecha nad hlavou. J. Maloch byl zařazen na práci do kamenolomu, který byl vzdálen něco přes kilometr od tábora. Zde se za jakéhokoli počasí bez přestání pracovalo na těžbě stovek tun stavebního kamene. Opracovávaly se schody, zárubně, mezníky. Speciální práci pak byly pro I. G. Farben ohromné čtvercové vany na kyselinu. Pod širým nebem se pracovalo, jedlo i umíralo. Kápovali hlídali, aby to šlo lós, lós a klacky a obušky tempu pomáhaly. Pracovalo se šest dní v týdnu kromě neděle. V neděli byly na programu nástupy a koncert.

„Šest dní budeš pracovat, sedmý bude volný, řekl Himmler, Arbeit macht frei. Musel to být nábožný člověk, když nařídil podle katechismu svítit neděli. Jenže za moc to nestálo, samý nástup, prohlídka, stání. [...] Do kostela nás neposílal, ale na koncert jsme museli. Aspoň mi nováčkové.“¹¹⁷

„Kamenolom to byla hrůza, strašidlo, které i v noci budilo vězně ze spaní. Nejtřesnější byla večerní cesta do lágru. Vězňové, unavení po těžké dřině, nesli

¹¹⁵ MACHÁČEK, Fridolin. *Plzeň, Terezín, Flossenbürg*. Praha: František Novák, 1946, s. 121. Bez ISBN.

¹¹⁶ NA, Praha, Křivský, J. – Křížková, M.: inv. č. 1086, s. 4.

¹¹⁷ Vzpomínky J. Malocha, s. 163.

na ramenou žulové balvany, nemocné a ubité kamarády. To byla cesta utrpení – kalvárie Flossenbürgu.“¹¹⁸

„Ve Flossenbürgu platila stejná zásada jako v Terezíně: jsou jen dva druhy vězňů, zdraví a mrtví. Staří a neschopní k práci nemají práva existovat.“¹¹⁹

5.9.6.1 Práce u borérů

J. Maloch trávil první dny po týdenní izolaci na tzv. revíru. Revír sloužil jako „nemocnice“. Dostalo se zde základnímu ošetření za doprovodu facek, řevu a nelidského chování kápů. Po ošetření bolavé nohy mu byly nařízeny tři dny na marodce. To znamená, že o Vánocích nemusel do práce. Po třídenním pobytu na revíru byl poslán na blok č. 19 a ráno se musel přidat do tisícíhlavého stáda vězňů na Appelplatzu, kteří byli rozdělováni do komand. Jak sám předpokládal, byl přiřazen na práci v lomu. Zde se výběrem dostal k tzv. borérům, kteří vrtali a lámali bloky kamene. K této práci bylo zapotřebí šikovnosti a částečně i talentu. Když tomu tak nebylo a kámen rupnul tak jak neměl, znamenalo to převelení mezi tahače kamení nebo 25 ran holí, jelikož špatně udělaný kámen byl považován za sabotáž.¹²⁰ Pokud však byl člověk šikovný, byl odměněn větší porcí jídla a nedostávalo se mu takového špatného zacházení jako jinde. Byl přidělen ke zkušenému českému borérovi, který ho ihned začal učit.

„Ihned jsme se seznámili. Byl to nějaký Honza Zbořil od Lanškrouna. Táhl to už ve Flossu čtyři roky. Starý mazák. Když se mě vyptal na poměry za dráty a vyzpovídal mě, zasvěcoval mě do řemesla. Říkal: Když budeš šikula, půjde ti to, máš klid. Bórer nikde nelítá s kamením, nikdo na něj neřve. Němci potřebují kámen, dobrou práci a dobrého řemeslníka, tak i kápoové mají nařízeno se u nás mírnit, zkrotit ty zlé pudy. To taky ale neznamena, že budeš jako v bavlnce. Sem tam facta nebo klacek ti připomene, že seš Häftling.“¹²¹

---

¹¹⁸ Vzpomínky J. Malocha, s. 129.

¹¹⁹ MACHÁČEK, Fridolin. *Plzeň, Terezín, Flossenbürg*. Praha: František Novák, 1946, s. 121. Bez ISBN.

¹²⁰ Československý rozhlas, pořad – *Hrůza zvaná Flossenbürg* – vypráví J. Maloch, Hradec Králové.

¹²¹ Vzpomínky J. Malocha, s. 154-155.

5.9.7 Vedení tábora

Hlavní úkol SS spočíval ve správě a ostraze tábora. Na tuto práci byli nasazováni členové jednotek *SS-Totenkopf*. Příslušníci SS svou organizaci pokládali za ideologický řád a sebe za rasovou elitu. V KT se příslušníci *SS-Totenkopf* dělili na komandaturu a strážní prapory. V čele tábora stál velitel. Ten spolu s podřízenými útvary rozhodoval o osudech vězňů. Ve velicím štábu KT Flossenbürg pracovalo asi 90 příslušníků SS. Strážní jednotky tvořily na jaře 1940 zhruba 300 mužů. S výstavbou pobočných táborů vzrostl jejich počet cca na 2500 mužů a 500 žen (k roku 1945). Mnozí mladší SS-mani odcházeli v průběhu války na frontu. I proto sem byli umístěni především starší muži a ženy.

Téměř v žádných vzpomínkách se nevyskytuje mnoho jmen příslušníků SS. Jinak tomu není ani u vzpomínek J. Malocha. Důvodem nejspíše je, že se s nimi běžně vězni nesečkali. Od dubna 1943 téměř po osvobození Američany byl velitelem tábora SS-Sturmbannführer Otto Max Kögel. Pověštinou se vězni dostali do kontaktu s brutalitou kápů a blokmanů, kteří vesměs pracovali pro ně. Proto uvedu i některá jména z jejich řad, jelikož agresí často předčili SS-many. V počátcích veleli na blocích právě SS. V té době nebylo třeba žádné vězeňské správy, jak tomu bylo za příchodu J. Malocha v prosinci 1943. Tuto podkapitolu chci rozvést čistě na základě vzpomínek J. Malocha, který uvádí většinou pouze přezdívky. Ty se mně někdy povedly doplnit o jména podle popisu z jiných vzpomínek.

5.9.7.1 Kápa a blokmani

„Kleine Pipl“

Kápo v kamenolomu, vybral J. Malocha mezi boréry.

„Strašně malinký chlap, vypadal spíš jako kluk, v papule se mu lesklo zlato. Aby vypadal větší, chodil, spíše nadsakoval po špičkách, ruce za zády s kloudným obuškem.“¹²²

Max Jacobs „Bílý Max“

Pracoval na bloku č. 7, pocházel z Berlína.

„[...] má snad nejvíce životů na svědomí“¹²³

¹²² Vzpomínky J. Malocha, s. 152.

¹²³ MACHÁČEK, Fridolin. *Plzeň, Terezín, Flossenbürg*. Praha: František Novák, 1946, s. 92. Bez ISBN.

„Dědek s krásnou antickou bílou hlavou. Byl jeden z vůbec prvního transportu, který přežil. Byl kápem, pak oberkápem v lomu. Prvotřídní a obávaný zabiják. Snad ani tak starý nebyl, ale léta v base mu vtiskly punc stáří. Ale vlasy měl překrásné, vlnité, skoro stříbrné. A ten měl za milenku mladého, pěkného židáčka. Strojil si ho, voněl si ho. Kluk to s ním uměl. Byl drzý, využíval svého postavení. Blokmanovi dělal fóry, byl rozmarný. Kolikrát ho Max vyhodil, tolikrát ho vzal zpátky.“¹²⁴

„Krvavý Karl“

Blokman, který zemřel při požití alkoholu. Aféra již nastíněna výše:

„Blokman zemřel na otravu a Čech, balík z toho oslepl. To byl průšvih, bylo z toho velké vyšetřování. Snad kvůli blokmanovi, že to byl Němec a veliký zabiják.“¹²⁵

Georg Weilbach

„V týráni vězňů byl známý přeborník – sadista Oberkápo Georg Weilbach, který za sebemenší přestupek házel po vězni vším, co mu přišlo do ruky. Ale také na místě ubil. Běda, na koho si zasedl.“¹²⁶

Karel Jetel

Čech, písař (Schreiber) na bloku č. 7, kde dělal práci za Maxe Jacobse. Po večerech využíval J. Malocha jako Fachmana (pomocníka) na linkování a na předepisování kartotékových kartiček.

„Byl to Karel Jetel, pokladník z vinohradského nádraží. Když jsem mu řekl, že jsem typograf, byl rád. Fachmana беру a já měl keikl (dobrou práci), ale hlavní bylo, že jsem si večer mohl ohřát zmrzlá záda.“¹²⁷

5.9.7.2 Komandanti SS

SS- Hauptsturmführer Karl Fritzsch

(* 10. 5 1903 in Nassengrub – + 2. 5. 1945)

Od února 1942 do března 1944 byl Karl Fritzsch důstojníkem v KT Flossenbürg. V roce 1942 krátce zastával funkci velitele tábora.

---

¹²⁴ Vzpomínky J. Malocha, s. 187-188.

¹²⁵ Tamtéž, s. 223.

¹²⁶ Tamtéž, s. 129.

¹²⁷ Tamtéž, s. 192.

„Ve vedení lágru se vystřídala řada komandantů. Z těch nejhorších byl komandant Fritsch.“¹²⁸

SS- Obersturmführer Lutz Baumgartner

„Za mně až do konce vedl lágr SS-Obersturmführer, sadista, adjutant Lutz Baumgartner.“¹²⁹

„[...] jeho adjutantem (K.Künstlera) již tenkrát Baumgartner, jehož jsem měl i já čest poznat, bezohledný a nadutý surovec, [...] [...]“¹³⁰

Mezi další nezmiňované patřil Jacob Weiserborn, Egon Zill, Otto Max Kögel, Aumayer, Fassbender, Schmat, Schmidt, Schneider, Schürner, Pohl, kápo Willy, Winkler a další.

(Tyto další jména uvádí Macháček)

5.9.8 Štědrý den roku 1944

Mnoho autorů vzpomínek pamatuje a popisuje tento čas s jakousi euforií. Byla to sice jen krátká chvíle nadšení a radosti, nicméně málokterý pamětník by na tu chvíli zapomněl. Vánoční svátky dávaly vězňům naději na blízký konec války. Mnozí si zavzpomínali na své blízké a obraceli oči směrem k domovu. Doufali v to, že příští Vánoce stráví již doma se svými blízkými. Tato naděje nejednoho vězně vrátila zpět k rodině. J. Maloch své minulé Vánoce v roce 1943 strávil na marodce KT Flossenbürg. Tam nebylo příliš veselo. Nebyl zde utvořen ani žádný kolektiv. Oproti tomu Vánoce v roce 1944 byly jiné.

Jak tomu bylo zvykem, v letadlových halách, v lomu či v jiných komandech se po tři dny o svátcích nepracovalo. Ke „slavení“ svátků se každý blok postavil jinak. Některé bloky KT Flossenbürgu se na tuto chvíli delší dobu připravovaly. Týdny dopředu si ze svých balíčků vězni odebírali potraviny, aby na bloku mohli společně oslavit vánoční svátky a připravit štědrovečerní stůl. Na bloku J. Malocha byla nadílka poměrně bohatá. To i zásluhou Jana Mourka z Prahy, kterému, jakožto novému vězni, Maloch pomáhal, dokud nenavázal spojení s rodinou. Poté, co se postavil na nohy, začal Mourek kšeftovat s SSmany. Za různé dárky na Vánoce svým blízkým dostával vajíčka, špek či chleba. Hodně se v té době kšeftovalo a tak nakonec na štědrovečerní tabuli byl bramborový salát s kousky salámu, cibulí, pepřem a octem, dále hrachová polévka, řízky, pečená sekaná, nakládané okurky a houby, vánočka

¹²⁸ Vzpomínky J. Malocha, s. 122.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ MACHÁČEK, Fridolin. *Plzeň, Terezín, Flossenbürg*. Praha: František Novák, 1946, s. 97. Bez ISBN.

a i pečené cukroví. Jelikož nemohli podarovat své blízké, tradičně se nadílka nosila na marodku, kde ji na večer rozdal Schreiber bloku.

„To byl přepych, nadílka, jakou Floss¹³¹ nepamatoval. Dík tomu, že balíčky ještě chodily, dík našim ženám a Honzově obratnosti jsme v chudém prostředí vytvořili bohaté Vánoce. A přitom vše v tichosti, tajně. Káповé by si věděli rady, jak nás o to očesat. Myslím, že všichni na ten koncentračnický Štědrý večer vždy budem vzpomínat a nikdy nezapomeneme.“¹³²

F. Macháčkovi přišly Vánoce též svátkem klidu. I káповé a SS-mani se krotili. I když bylo na jeho bloku č. 7 přeplněno, o Vánocích to nikomu příliš nevadilo. Slavnostní náladu pozvedlo, že o svátcích dostali všichni po 10 cigaretách. Z toho museli odevzdat jednu káповi a jednu Schreiberovi.¹³³ I kouření cigaret se dalo považovat za způsob zahánění hladu. Nicméně spolu s cigaretami si i zde vystrojili hostinu a dokonce se sehnali i stromeček se svíčkami a skrze zpívání koled vzpomínali na své blízké.

Svátky však neměly pozitivní dopad na každého. Například blok č. 2, kde pobýval po desetidenní izolaci na bloku č. 21 Čeněk Březina. Ten vánoční svátky popisuje takto:

„Jindy radostné vánoční svátky staly se svátky smutku a beznadějného vzpomínání.“¹³⁴

„Vzpomínám si, že ráno na Štědrý den byli takto pověšeni tři lidé. Jejich těla visela jako odstrašující příklad až do druhého dne. A co na naší straně byly elektrické sloupy ověšené mrtvolami, byl na druhé straně drátěného plotu rozsvěcován vánoční stromek, aby zvěstoval lidstvu mír a lásku.“¹³⁵

Každý své Vánoce trávil jinak. Záleželo na datu, kdy dotyčný do tábora přišel, mezi jaké lidi a na jaký blok byl zařazen a v neposlední řadě záleželo na kontaktu s domovem. Ten pomáhal prostřednictvím balíčků a dopisů se vyrovnat s těžkou životní situací v táboře.

---

¹³¹ Vězni mnohokrát nazývali Flossenbürg Flossem. Floss je však město ležící několik km západně od Flossenbürgu

¹³² Vzpomínky J. Malocha, s. 212–213.

¹³³ MACHÁČEK, Fridolín. *Plzeň, Terezín, Flossenbürg*. Praha: František Novák, 1946, s. 144. Bez ISBN.

¹³⁴ JELÍNEK, Zdeněk, ed. *Vzpomínky na okupaci: Kolín a Koliňané v době nacistické okupace, protinacistické rezistence a boje za národní svobodu v letech 1939-1945: díl 2*. Kolín: OV ČSPB, 1987, s. 77.

¹³⁵ NA, Praha, SPB, Sivera František, inv. č. 1588, s. 95.

5.9.9 Poprava admirála Wilhelma Franze Canarise

(*1. 1. 1887 Dortmund – +9. 4. 1945 Flossenbürg)

Maloch (který se ovšem v přesném datu mylí)¹³⁶ a mnozí ostatní autoři paměti vzpomínají na úsvit 9. dubna 1945, kdy proběhla tato neobvyklá poprava. Neobvyklá skutečně byla, protože popraveni byli vysoce postavení funkcionáři nacistické říše. Mezi nimi vynikal admirál Wilhelm F. Canaris, šéf německého Abwehru. Ten se spolu s dalšími pěti měl podílet na přípravě atentátu na A. Hitlera 20. července roku 1944, při němž byli zabiti - generál pěchoty Rudolf Schmundt, generálplukovník Günther Korten, plukovník Heinz Brandt a stenograf Heinrich Berger. Hitler byl lehce zraněn. Tento atentát vstoupil do dějin jako nejznámější atentát pod názvem operace „Valkýra“.¹³⁷ Za to si vysloužili soud a odsouzení k trestu smrti oběšením. Vlastní atentát provedl plukovník Claus Schenk von Stauffenberg, kdy do Vlčího doupěte (Wolfschanze)¹³⁸ donesl kufřík s bombou.¹³⁹ Všichni odsouzení atentátníci (generál Hans Oster, admirál Wilhelm Canaris, Dr. Dietrich Bonhoeffer, Dr. Karl Sack, Dr. Theodor Strünck, generál Friedrich von Rabenau) byli členy protinacistického odboje, kteří měli následně v plánu provést státní převrat. Zajímavostí u poprav je pak fakt, že všichni byli pověšeni na klasických smyčkách, ale admirál Canaris byl pověšen na ocelovém drátu.

„... místo vězňů přivedli z kamenné basy sedm civilistů. Bylo nám to divné a všechno šlo rychle. Kordon stráží byl zesílený, rozsudek četl sám adjutant Baumgartner pouze německy a provinilci byli odsouzeni k trestu smrti „za zradu říše a vůdce“. S popravou se spěchalo a nás hned po ní zahnali na bloky.“¹⁴⁰

5.9.10 Příprava evakuace KT Flossenbürg

Březen a duben byl v koncentračních táborech ve znamení zmatků. Osvobozující vojska se stále více přibližovala. Nálada vedoucích v táborech se horšila a přerůstala ve vztek.

---

¹³⁶ Podle J. Malocha měla poprava sedmi odsouzených proběhnout 27. března 1945.

1. Datum poprav je zcela jistě špatně.

2. Počet odsouzených – 6 atentátníků + francouzský odbojář Simone Michel-Lévy, který v táboře organizoval povstání .

¹³⁷ Srov. stejnojmennou knihu CÉSAR, Jaroslav, ČERNÝ Bohumil. *Akce Valkýra*, Praha: Naše vojsko, 1966. Bez ISBN.

¹³⁸ Rozumí se vůdcův hlavní stan ve Východním Prusku.

¹³⁹ MOORHOUSE, Roger. *Atentáty na Hitlera*. Překlad Císař, Gerik. 1. vyd. Brno: BB/art, 2008. ISBN 978-80-7381-304-8. 318 s.

¹⁴⁰ Vzpomínky J. Malocha, s. 169-170.

Většina z nich věděla, že se fronta čím dál více přibližuje. Stále častěji byla nad tábory vidět letadla spojenců a v dálce byla slyšet děla. Práce v kamenolomu již byla spíše povinností, která neměla smysl. Úkolem už nemohl být výdělek, ale týrání vězňů. Do tábora stále chodily nové transporty z okolních evakuovaných táborů. Nakonec zde bylo 16 – 18 tisíc lidí. Bloky obývalo na 1500 ubytovaných. Zmenšovaly se porce jídla, nedodržovala se hygiena, prádlo se téměř nevyměňovalo. V neposlední řadě život znepríjemňovaly vši a nově se objevily nakažlivé nemoci, především skvrnitý tyfus. Redukce populace v táboře byla vykonávána dvakrát týdně, kdy se popravovalo.

„Rupne to už, určitě to rupne, je to na beton, ale co udělají s námi, pořád nejistota. Přece 14 000 vězňů se jen tak nevypaří, nedá se jen tak zahrabat do sněhu, nebo přikrýt listím. Oni jsou ale šílenci schopní všeho, neberou ohled na veřejné mínění, Hitler mávne rukou, postřílet a my půjdeme do kytíček.“¹⁴¹

Duben byl oproti březnu ještě hektičtější. Přestalo se dokonce chodit do práce. Začaly se rušit i pobočky tábora. V polovině dubna se nad táborové baráky vyvěsily bílé prapory. A vedení opustilo tábor včetně adjutanta Baumgartnera. Zůstaly zde jen malé hlídky na strážních věžích. Tábor měl do správy převzít Červený kříž. Atmosféra byla mezi nepřáteli říše radostná, všichni čekali osvobození každým dnem. O to žalostnější byl fakt, že bílé prapory byly po dvou dnech sundány a navrátilo se i SS vedení tábora. Poté se v táboře začala pálit korespondence, doklady, kartotéky a další.¹⁴² Začala se tisknout a vyměňovat nová řadová vězeňská čísla. To aby nemohl nikdo zjistit, jaký počet vězňů do tábora přišel a kolik jich z toho zbylo.¹⁴³ V té době začala opět fungovat táborová správa a hlídky. 20. dubna 1945 nastoupil flossenbürgský KT na pochod smrti. Počet vězňů, kteří vyšli z bran Flossenbürgu, byl podle šetření 14 061.¹⁴⁴ Čísla, kolik lidí tábor toho dne opustilo, se však různí. V různých příspěvcích se bývalí vězni neshodují. Někdo uvádí přesná čísla a ty se liší maximálně o pár desítek lidí. Odkazují se pak na soupisy zaregistrovaných vězňů, které byly vypracované před odchodem z tábora.

---

¹⁴¹ Vzpomínky J. Malocha, s. 225.

¹⁴² NA, Praha, Svaz protifašistických bojovníků, Med Otakar, inv. č. 1078, s. 5.

¹⁴³ Tamtéž, Sivera František, inv. č. 1588, s. 100.

¹⁴⁴ Tamtéž, Habřina Rajmund, inv. č. 153, s. 4.

5.10 Pochody a transporty smrti

Na konci války vznikly speciální pochody, expresivně pojmenované jako pochody nebo transporty smrti. Ty se týkaly vězňů mnoha národností, uzavřených v koncentračních táborech během posledních měsíců války.

Téma pochodů smrti bylo za více jak 60 let v české historiografii zpracováno jen několikrát. Pověštinou se jedná o vzpomínky přímých účastníků a nikoli o práce dnešních historiků. Už podle literatury tak lze říci, že toto téma rozhodně nemůžeme považovat z hlediska vědeckého zpracování za uzavřené. Spíše jej můžeme chápat jako výzvu k dalšímu bádání, které by mělo přinést fundované vědecké práce v této citlivé oblasti.

Nevědomost o tomto tématu se proti české veřejnosti nejednou otočila, například v otázkách hromadných hrobů obětí těchto pochodů. Následné násilné odsuny Němců daly vzniknout teorii, že v řadě hrobů jsou pochováni sudetští Němci a nikoliv trestanci z celé Evropy, kteří se od počátku roku 1945 vydávali na pochody i skrz střední Evropu. Stále zůstává řada neodhalených hrobů, ve kterých jsou pohřbeny oběti nacismu, které zemřely vyčerpáním či byly zastřeleny za těchto přesunů. Spousta takových pochodů poznamenala ve stále zužujícím pásmu území, kde ještě vládli Němci, především západní a severní Čechy. Transporty pak křížovaly celou naši republiku.

Přes kritickou situaci německých jednotek na všech frontách v Evropě vydal říšský vůdce SS Heinrich Himmler 14. ledna 1945 příkaz, že předání koncentračních táborů do rukou Spojenců nepřichází v úvahu. Do rukou nepřítel nesměl padnout jediný živý vězeň. Tábory se musely evakuovat. Transport vězňů do vzdálenějších táborů byl prováděn několika způsoby. Patřily mezi ně pochody a transporty smrti. Mezi transporty patřily převozy v přeplněných vagónech či na lodích. Mnoho transportů bylo vedeno na sever k Baltskému moři. Tam měli být vězňové naloženi na plavidla, která pak byla potopena (lodě *Cap Argona*, *Thiebeck*, *Deutschland*).¹⁴⁵ Přeprava vagóny byla zase řízena tak, aby ve dvacetistupňových mrazech vězni často na otevřených vagonech prochladli a umrzli. Účelem nacistů bylo zlikvidovat zbytky všech přeživších a tím zbavit říši všech svědků. To se však díky rychle postupující frontě nepodařilo.

---

¹⁴⁵ HELMICOVÁ, Š. *Přežili svou smrt: Pochody smrti*. 1 vyd., Praha: ČSBS, 2005, s. 8. Bez ISBN; ČERVINKA, Stanislav, *Kdo zabil Cap Arconu*, Praha: Tempo 1991. ISBN 80-900695-1-7.

5.10.1 Pochod smrti z Flossenbürgu

Den před plánovaným pochodem, ve čtvrtek 19. dubna, byli Schreiberové a blokmani svoláni do kanceláře vedoucího politického oddělení Blomberga. Ten jim přikázal během 24 hodin vyhotovit novou kartotéku, jelikož dva dny předtím byla ta stará spálena. Celý den a noc se tábor přečísloval a vězni si přiřivali nově vytištěná čísla na levou nohavici.¹⁴⁶ Nová čísla však byla vydána přibližně jedné třetině.¹⁴⁷ I proto nebyla pro pochod vyhotovena žádná evidence či průvodní listiny. Toho dne byli nuceni nastoupit na Appelplatz všichni Židé. Ti byli odvedeni na flossenbürgské nádraží a dále pokračovali na jih do Dachau. Po změně pozic na frontě byl tomuto transportu změněn cíl na Berchtesgaden. Na 1800 Židů nedojelo do tohoto cíle. Transport byl rozbombardován. Ti, co tento nálet přežili, museli dál pěšky. Na cestě byla tato malá skupinka osvobozena Američany. Téhož dne vyšla z bran tábora další skupinka vězňů. K nim patřili rukojmí s privilegovaným postavením v táboře: především ministři, generálové, někteří prominenti, prostitutky ze Sonderbau a další. Skupinu tvořilo 750 lidí, kterých nakonec přežilo přibližně 50. Tento zbytek transportu byl osvobozen Američany severně od Trostbergu v noci 5. května 1945.¹⁴⁸

V pátek 20. dubna 1945 se odehrávaly konečné přípravy zbylých vězňů na pochod. V táboře zůstalo okolo 2 tisíc vězňů, především nemocní, Altenhammer komando a několik dalších. Otázku, zda mají hrát nemocné či jít na pochod, si pokládal snad každý. V obou odpovědích mohla čekat smrt. Vězňové, kteří zůstali v táboře, utvořili nové bloky podle národností. Vznikl blok český, polský a ruský. V posledních dnech zmizeli z tábora všichni SS-mani a tábor podléhal vlastní samosprávě, kdy nejstarším zde byl oblíbený německý blokman revíru Schrader. 23. dubna 1945 před 11 hodinou dopoledne byl tábor osvobozen americkou jednotkou 90. a 97. pěší divize, kteří našli v táborových barácích necelé 2000 nemocných a slabých vězňů. S příchodem Američanů se poměry v táboře výrazně zlepšily, ale stále se umíralo na tyfus a jiné nakažlivé nemoci. Tábor byl proto dán do karantény a dalo by se říci, že se z KT stalo sanatorium, kde bylo nutno fyzicky dát vězně do pořádku před jejich repatriací domů.

Horší osud čekal ty, kteří byli odvečeni na pochod smrti. Nástupy na Appelplatzu započaly již od dopoledne 20. dubna. Všichni byli rozděleni do sedmi skupin po 2 tisících vězňů. Každá skupina měla 10 útvarů o počtu 200 lidí. Každá taková skupina byla střežena čtyřmi ozbrojenými esesmany. Dvěma vpředu a dvěma vzadu. Některé skupiny šly v počtu

---

¹⁴⁶ JELÍNEK, Zdeněk, ed. *Vzpomínky na okupaci: Kolín a Koliňané v době nacistické okupace, protinacistické rezistence a boje za národní svobodu v letech 1939-1945: díl 2*. Kolín: OV ČSPB, 1987, s. 87.

¹⁴⁷ NA, Praha, Svaz protifašistických bojovníků, Med Otakar, inv. č. 1078, s. 8.

¹⁴⁸ NA, Praha, SPB, Med Otakar, inv. č. 1078, s. 6.

100 lidí. Dopoledne nastoupily bloky č. 20 – 24 a odpoledních hodinách zbytek.¹⁴⁹ Cílem těchto transportů měl být KT Dachau u Mnichova, kde mělo dojít podle Himmlerova příkazu k likvidaci těch, co pochod přežijí. Plán doby pochodu byl 9 dní, během kterých měli ujít téměř asi 250 kilometrů. Už z tohoto hlediska lze usuzovat, že kdyby nedošlo k osvobození, došli by možná jen desítky lidí a pochod by byl fakticky pro všechny likvidační.

Na tyto pochody vězni vycházeli jen málo oblečení s dřeváky na nohách. Nedostatečné oblečení zapříčinilo v mrazivých a deštivých dnech a nocích mnohá úmrtí. Navíc jen s hrstí zrní, které si před odchodem mohli nabrat ze sudů. Nicméně mnozí snědli tuto trochu zrní již před odchodem z bran tábora a po zbytek čtyřdenního pochodu nejedli téměř nic. Někteří za tuto dobu dostali pouze krajíc chleba. I přes tuto nepříznivou situaci se každý z vězňů snažil přežít do poslední chvíle, když už přežili roky v KT a pár dní či hodin před osvobozením se jim nechtělo vzdát se života. Přesto velká část pochodujících byla zastřelena, či ráno prostě nevstala. Podél cest zůstávalo nespočetně mrtvých. Místa, na kterých v mrazu a vodě ulehali k odpočinku, byla také místy hromadných hrobů nalézáných po válce. Zde byla právě největší koncentrace obětí. Za pochodujícími skupinami chodilo Todkommando, které zastřelené vězně odklízelo z cesty do příkopů.

***„Před námi dlouhá cesta, za námi todkomando, které dělalo hrobečky kamarádům. Hrobečky mělké, bez křížů a tabulek. Tady pochovali jednoho, tady dva tři dali k sobě. Po noclehu na louce společný hrob. Nesměli na cestě zůstat svědci.“*¹⁵⁰**

Maloch popisuje ve svých vzpomínkách několik příhod a událostí, které zažil a viděl. Popisuje též své pocity a boj s úplavicí a dlouhodobou bolestí své nohy. Úplavici chytil během druhé noci. Chodilo se v pětistupech, v nichž si kamarádi snažili navzájem pomáhat. Mnozí využívali i pochodu ke chvíli spánku, jelikož si v pětistupech byli všichni navzájem oporou. Někteří o své kamarády pečovali ve dne i v noci. Též Maloch byl stále povzbuzován od svých přátel k životu a poslední hodiny před osvobozením ho dokonce spoluvězeň Šperl (= přezdíváný Ráček) nesl. Tím mu zachránil život a oplatil mu záchranu svého života v posledních dnech fungování tábora. Šperlovo vězeňské číslo mělo být odsouzeno, podle slov pí. Daškové (svědectví ze dne 6. 3. 2013), ke smrti. Maloch prohodil jako pomocník Schreiberova bloku čísla s jedním mrtvým vězňem a tím Ráčkovi zachránil život.

***„Musím, vydržím, ale v boha už nikdy věřit nebudu. Jak může tohle dopustit, pro nic za nic nechat tak trpět lidi a nechat je umírat jak zvěř.“*¹⁵¹**

¹⁴⁹ MACHÁČEK, Fridolin. *Plzeň, Terezín, Flossenbürg*. Praha: František Novák, 1946, s. 160. Bez ISBN.

¹⁵⁰ *Vzpomínky J. Malocha*, s. 240.

Na konci svých sil byl Maloch apatický a chtěl vystoupit z řady a být zastřelen, jak se to stalo mnohým. To mu však jeho přátelé nedovolili a stále jej drželi, hlídali a podpírali.

„A to bylo moje velké životní štěstí. Udělal bych tu blbinu půl hodiny před příjezdem prvního tanku.“¹⁵²

Během pochodu se o splnění úkolu, aby se žádný svědek nedostal do rukou Američanů, stále staral adjutant Baumgartner a velitel tábora Kögel. Ti přijeli osobním automobilem k pochodu, kde si předvolali strážné, aby jim oznámili, že cesta na Dachau je zatarasena. Dále se mělo pokračovat směrem ke Straubingu.¹⁵³ Před příjezdem amerických tanků začal mezi strážnými rozruch a napětí. Proti skupinám vězňů se objevovali Němci v autech, prchající před blížící se frontou.

První americký tank spatřili ve slunečný den dopoledne 23. dubna 1945. V tu dobu vypuklo jásání. Někteří SS-mani se snažili utéct, anebo se skrýt v řadách vězňů. Toho chtěli dosáhnout pomocí vězeňského oblečení, které si ne jeden táhl s sebou pro tuto situaci. Ti, co utíkali, byli buď zastřeleni vlastními zbraněmi, které zahodili a zmocnili se jich vězni, nebo Američany. Byli i tací, kteří se snažili domoci se úkrytu mezi vězni se slovy: „Pamatuješ, jak jsem ti jednou dal více chleba a jak jsem se o tebe postaral?“ Takovými slovy však nikoho neoklamali. Z KT Flossenbürg trval pochod necelé čtyři dny, během nichž ušli cca 80 km. Každá skupina byla osvobozena trochu jinde a jindy, ale většina z nich se nalézala v okolí města Cham v blízkosti městečka Stamsriedu, kde bylo zřízeno ubytování pro Čechy na tamním zámečku. Poslední z nich osvobodily spojenecké jednotky až 8. května.¹⁵⁴

5.10.2 Statistika

Čísla mrtvých i přeživších se různí a přesný počet znám není. Proto zde uvedu údaje, které uvádí tábor Flossenbürg na svých internetových stránkách. Mezi roky 1938 a 1945 bylo v KT Flossenbürg a jeho pobočkách vězněno zhruba 84 tisíc mužů a 16 tisíc žen z více než 30 zemí a 47 národností.¹⁵⁵ Transporty a pochody smrti absolvovalo 40 tisíc vězňů z KT Flossenbürg a z jeho přidružených poboček. Na pochodu, který vyšel z bran KT 20. dubna,

---

¹⁵¹Vzpomínky J. Malocha, s. 242-243.

¹⁵²Tamtéž, s. 244.

¹⁵³MACHÁČEK, Fridolin. *Plzeň, Terezín, Flossenbürg*. Praha: František Novák, 1946, s. 167. Bez ISBN.

¹⁵⁴[cit. 10. 3. 2013] <http://www.gedenkstaette-flossenbuerg.de/geschichte/konzentrationslager/fruehjahr-1945-todesmaersche-chaos-befreiung/>

¹⁵⁵[cit. 10. 3. 2013] <http://www.gedenkstaette-flossenbuerg.de/geschichte/konzentrationslager/1938-1945-ueberleben-und-sterben-im-lager/>

bylo postříleno na 4 tisíce lidí a další padli vysílením, nemocí či pod ranami dozorců. Přibližně tak pochod nepřežila jedna třetina ze 14 tisíc.

5.11 Od osvobození po domov

Poslední část vyprávění věnuje Maloch vzpomínkám na pobyt v zámku Stamsried a na cestu domů za svou rodinou v Litomyšli. Na několika desítkách kilometrů osvobozovala spojenecká vojska vězně, kteří pochodovali z KT vstříc nejistému osudu. Po osvobození je Američané rozdělili podle národností a ty pak umístili na různá místa, na kterých o ně mělo být dobře postaráno. Místem pro českou národnost se stal zámek a místní pivovar v bavorském městyji Stamsried. Stejně místo, ve kterém ještě o několik hodin dříve bydleli němečtí důstojníci, kteří před postupující frontou utekli a vše zde zanechali.

Na tomto místě byla J. Malochovi konečně po dvou letech poskytnuta lékařská pomoc. Byla mu pořádně ošetřená noha, která byla po týdnu zahojená, a vyléčena byla po týdnu diety i úplavice. Ošetřujícím byl bývalý pražský policista Mitaš, kterému léky a vybavení poskytla americká armáda. Pacientů však na marodce stále přibývalo. Vyhladovělí vězni dostali hromadu jídla a to bez váhání jedli. To však zapříčinilo při jejich zesláblém organismu množství průjmů. Za Malochem chodili jeho přátelé a brali ho ven na slunce, kde se sušilo oblečení promoklé při pochodu. Později už mohl ven i sám a hojně toho využíval. Ve sklepích byly zásoby piva, jelikož součástí komplexu zámku byl i pivovar. Ze široka daleka se sem pro pivo sjížděli Rusové, Poláci a další. Pro řád a chod v zámku byla Američany zřízena tzv. československá skupina, která měla plnit rozkazy a nařízení. Zajišťovala přísun potravin, chod marodky a jiné. Tato skupina dokonce začala vydávat své noviny, nazvané Cesta. Do 5. května byli všichni na zámku bez radiového spojení. Téhož dne vyloudili z radiopřijímače na baterky lidské hlasy o novinkách z fronty.¹⁵⁶

Jednou z hlavních zpráv, kterou zaslechli, byl pád Berlína a vyvěšení rudé vlajky na Reichstagu 30. dubna 1945. Teď se pouze čekalo na osvobození Prahy. Volání pražského rozhlasu o pomoc vzbudilo rozruch v celém protektorátu a každý chtěl být nápomocen. „*Voláme českou policii, četnictvo a ozbrojené jednotky! Pomozte Československému rozhlasu ve Schwerinově třídě, kde čeští lidé bojují o jeho záchranu! Vchod z Balbínovy ulice je úplně volný! Voláme českou policii, četnictvo a ozbrojené jednotky na pomoc Československému rozhlasu!*“¹⁵⁷ Ozývalo se z rádia. Podnětem pro nepokoje v Praze se stalo oznámení, vydané

---

¹⁵⁶ JELÍNEK, Zdeněk, ed. *Vzpomínky na okupaci: Kolín a Koliňané v době nacistické okupace, protinacistické rezistence a boje za národní svobodu v letech 1939-1945: díl 2*. Kolín: OV ČSPB, 1987, s. 93.

¹⁵⁷ [cit. 13. 3. 2013] <http://www.ahmp.cz/povstani>

4. 5. 1945 protektorátní vládou, o zrušení nařízení, týkající se dvojjazyčného úřadování, dvojjazyčných nápisů a zákazu vyvěšování československých vlajek. Na ulicích se začaly sundávat německy psané nápisy a bortilo se vše s Německem spojené. Tyto události zapříčinily výjezd několika skupin osvobozených vězňů, nejen ze Stamsriedu, směrem do Prahy. Mezi nimi byla i skupinka o devíti členech, kteří byli zorganizováni Janem Mourkem. 7. května se tato skupina, v níž byl i J. Maloch, rozjela s povozem a dvěma koňmi do Prahy. Po překročení hranice přenocovali v Draženově (okr. Domažlice) a odtud pokračovali do Domažlic. Zde je vítaly, stejně jako v jiných městech jiné přeživší, davy lidí, které jim daly jíst a vyptávaly se na spoustu věcí. Sehnali tu člověka, který Mourkovi přislíbil odvoz dodávkou do Prahy. Jedinou podmínkou bylo sehnat benzín. Ten se podařilo obstarat od Američanů. Přes Plzeň dojeli do Benešova, kde přespali v opuštěných kasárnách. 9. května se dozvěděli, že v Praze již boje vypukly. Do té doby neměli žádné informace o situaci a postupu vojsk. Téhož dne dorazili do chaosu, ve kterém se osvobozované hlavní město zmítalo. Po příjezdu však uviděli, že je již po boji.

***„Orloj ještě hořel, ulicemi se táhl dým. Tady před chvílí skončil boj. Všude střepy, vytrhaná dlažba, strhané a rozbité německé firmy, zmatek a nepořádek.“*¹⁵⁸**

Poté Maloch tři dny zůstal spolu s Frantou Juklem u Mourka v Praze v domě na Dlouhé třídě. Třetí den odjeli s Juklem z Masarykova nádraží směrem na Hradec Králové. Vlak jel přes Choceň a Českou Třebovou. V Chocni Maloch Jukla opustil a pokračoval sám vlakem do Litomyšle. Domů dojel 12. května 1945 v 22.00 hod., kde se shledal se svou rodinou.

***„Byla to poslední stanice na nejtěžší z dlouhých cest. DOMOV.“*¹⁵⁹**

Na posledních stránkách pak dodává:

***„Nikdy nezapomeneme a nezapomeňte i Vy. Pozorně, když jste sledovali moje řádky, kde je popsána pravda o životě bojovníků beze zbraní za dráty koncentráků pak určitě přijdete na to, co to byl a je fašismus.“*¹⁶⁰**

---

¹⁵⁸ Vzpomínky J. Malocha, s. 275.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 278.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 276-277.

6. Ilustrace, fotografie a jiné doprovodné materiály

Tato kapitola by měla posoudit a popsat doplňkové přílohy vsazené do textu. Těmi jsou bezesporu obrázky, fotografie, parte, razítka aj...

Přebal

Úvodní straně dominuje černobílá fotografie jednoho železobetonového pilíře plotu s nataženými ostnatými dráty. Ty tvoří jakési linky, na kterých se nachází název ZA OSTNATÝM DRÁTEM. To tedy měl být nejspíše i název celého tohoto literárního díla.

- Str. 4 - na fotografii je vozidlo s příslušníky Wehrmachtu projíždějících 15. března 1939 Václavským náměstím
- Str. 14 - nápis MRTVÝ nad a BEZ POHŘBU pod ratolestí černobílé barvy, dělicí černý podklad pošikem na dvě poloviny. Slovo „mrtvý“ je sestaveno z několika vystřižených písmen. Oproti tomu „bez pohřbu“ je vystřiženo po celých slovech.
Autor tento motiv ratolesti nejspíše zvolil z důvodu smutku nad popravenými známými a přáteli (soudis viz. výše str. 10), s kterými se nemohl on ani jiní řádně rozloučit.
- Str. 15 - parte přítele Fr. Famfulíka. Parte obsahuje: „**Famfulík František**, dělník, nar. 28. září 1912, zatčen 20. dubna 1943, popraven 26. září 1944“
- Str. 16 - pod věnováním Famfulíkovi je nakreslen brk – pravděpodobně brk holubice jako symbol míru a svobody. Nad ním je nápis „ČEST TVOJÍ PAMÁTCE“
- Str. 40 - černobílá kresba třech vězňů, kteří pijí z misek. Dva po stranách v pruhovaných a prostřední v bílém mundúru. Napravo oba vězni stojí. Levý vězeň sedí.
- Str. 41 - „Terezín“ s podtitulem a heslem „Arbeit macht frei“ (práce osvobozuje). Tento nápis velké kapitoly autor zasadil do kresby, která se nachází v horní polovině stránky. Na kresbě jsou valy s ústřední branou do Terezína. Středem oblého nápisu Terezín prochází ostnatý drát.
- Str. 116 - další kapitoly uvádí nápis „Dým nad Flossenbürgem“ zasazen do prostředí ostnatých drátů a pohledu na okolí (však nejedná se o nic autentického)
- Str. 117 - nalézá se zde fotografie jedné z flossenbürgských strážních věží. Zajímavý je též nápis kapitoly „FLOSSENBÜRG“. Lze se domnívat, že autor úmyslně

udělal všechna písmena černě, až na písmena SS. Ta jsou bíle a mají znázorňovat sílu a nadvládu SS jednotek v táboře.

- Str. 126 - z archivu SS Flossenbürg (uvádí autor) si autor do svých vzpomínek přidal fotografii nástupu na oběd ve Steinbruchu (kamenolom). Vězni zde čekají hladoví v osmistupech na příděl brambor a tuřínu. Některé části a obrysy jsou lehce dokresleny perem. Na pozadí je vidět zřícenina hradu Floss.
- Str. 173 - fotografie hromady tlejících těl ve Flossenbürgu
- Str. 178 - přiložen stručný dopis rodině J. Malocha, kde zdraví rodiče a líbá manželku a děti. (Přiložen v přílohách.)
- Str. 184 - fotografie dvou do půl těla svlečených vězňů pozorujících příjezd nových vězňů
- Str. 232 - fotografie vězňů ve vagónech
- Str. 252 - přiložen tištěný dokument s názvem „Cesta“. Nejspíše pochází z novin. Jedná se o čtyři odstavce vzpomínek Václava Řeháčka (Ústí n. Labem) na Stamsried v Bavorsku. (Viz příloha č. 20.)
- Str. 259 - fotografie sovětského vojáka vyvěšujícího 30. dubna 1945 v Berlíně rudý prapor se srpem a kladivem
- Str. 268 - fotografie ulice plné lidí vítajících osvoboditele a příchozí vězně z koncentračních táborů
- Str. 272 - dvě fotografie tanků s vojáky sovětské armády projíždějících Prahou.

7. Poezie ve vzpomínkách J. Malocha

Autorovy vzpomínky obsahují i malou část poezie. Do svých vzpomínek vložil i několik veršů a naturalistickou báseň. Verš vyjadřuje nejspíše okamžik, kdy se na válku ptaly jeho děti. Báseň pak představuje pocit vězně přijíždějícího do tábora transportem, kdy z dálky viděl pracovní tábor a cítil kouř, který představuje smrt. Zároveň tato báseň ale uvádí novou kapitolu o koncentračním táboře Flossenbürg na straně 115. Zda jde o část autorovy práce, nebo jde o převzatý kus, asi nezjistíme. Já si pouze troufám odhadovat, že verš vyskytující se hned na přebalu vzpomínek by nejspíše mohl být dílem autora. S jistotou to však říci nedokážu.

*„Co je to fašismus, ptá se táty děcko?
Povím ti to synu, pochopíš-li všecko.“¹⁶¹*

*„Ať měsíc zahalil svým
jasem údolí a prodlužoval
stíny borovic
nebo byla černá tmavá noc,
prozařovala z kotliny záře ohně-
to hořely pecce a hranice
a k nebi stoupal tiše dým
a roznášel do kraje vůni ohně,
dřeva a pach páleného masa.
To odcházeli z údolí smrti ti,
Co nepřežili.“¹⁶²*

---

¹⁶¹ Vzpomínky J. Malocha – přebal.

---

¹⁶² Vzpomínky J. Malocha, s. 115.

Závěr

Jedinečným materiálem pro tuto práci byl dozajisté originál vzpomínek sepsaný Josefem Malochem přibližně 30 let po válce. Pro analýzu těchto memoárů bylo třeba znalostí o místních (okr. Pardubice, Litomyšl, Česká Třebová) odbojových jednotkách, organizacích a skupinách. V neposlední řadě bylo pro zpracování zapotřebí využít orální historie. Pomůckou pro sepsání a porozumění mi tak byly konzultace s dcerou a synem J. Malocha. Bylo důležité poznat tehdejší poměry v rodině, situaci ve městě a přilehlém okolí. Dalšími materiály, které jsem měl k dispozici, byla kopie osobního spisu osvědčení podle zákona 255/1946, nebo materiály z fondů NA v Praze (fond: Okupační vězeňské spisy 1939-1945, Státní úřad pro Válečné poškozence 1946-1952, Svaz protifašistických bojovníků - ústřední výbor 1951-1969 aj.). Zrychlený průlet životem J. Malocha v období druhé světové války obsahuje rádiové vysílání Československého rozhlasu Hradec Králové v pořadu, který byl rodinou autora natočen v roce 1983. S využitím tohoto materiálu je možno zkoumat i jiné než čistě historické fenomény a lze jej kombinovat s jinými filmovými, obrazovými či textovými dokumenty a materiály.

Strukturu celé mé práce jsem pojal tak, aby bylo nejprve stručně nastíněno období a prostředí, ve kterém se Maloch nacházel. Snažil jsem se, aby byly alespoň věcně nastíněny události a osudy několika lidí nezávisle na sobě. Na 50 stranách však lze jen těžko vyjádřit a rekonstruovat veškeré jejich pocity a dojmy, které tehdejší lidé zažívali ve chvílích svého boje o přežití. Snad to ani není možné popsat. Proto jsem práci postavil pouze na základních faktech, která šla srovnat. Nerozebíral jsem jednotlivé zážitky, které autor ve vzpomínkách zmiňuje. Pozastavoval jsem se pouze u těch zážitků, které byly stěžejní pro mou práci a které také šly porovnat se vzpomínkami jiných pamětníků, vězňů či odbojářů. K těm jsem se poté snažil doplnit informace v takovém rozsahu, jaký byl pro mou práci stanoven. Případné rozšíření práce by za těchto podmínek bylo možné.

Po celkovém prostudování množství vzpomínek z NA, z otištěných publikací a článků usuzuji, že dílo J. Malocha je pro mou práci, jako základní pramen jedinečný ve svých podrobnostech, které jsou jak obecné tak i konkrétní. Nastiňuje množství událostí, na které vzpomíná ať už v dobrém, nebo naopak. Pomocí ostatních materiálů bylo možno objasnit některá fakta, která byla uvedena na pravou míru. Bez problémů by se toto dílo mohlo s drobnými úpravami vydat knižně, jelikož je na úrovni vydaných monografií, které byly často i oceněny cenou v bývalém komunistickém režimu.

Resumé

The period of temporary power control over foreign territory is generally called occupation. This word is associated with violence and conflicts in the streets, in prisons, in war fronts, in concentration camps, but also in the political arena. Not only these elements had raised a two side fight. The fight, where on the one hand were the ordinary people who are passively or actively participated in the creation of illegal resistance groups, and on the other hand it was the strength of the German superior nation. Resistance organizations were active in many European countries. Of all the forces trying to resist Nazi occupation body - sabotage, assassinations, spreading illegal prints etc.

The written work analyzes the text which comes from a man who was involved in the resistance movement, have gone through two concentration camps and survived the death march. The work also includes author's findings regarding his view of the Nazi ideology. The work is intended as a supplement for study of many subjects that deal with the occupation, concentration camps, transports, resistance groups, war memories and others.

As a unique part of this work I consider the charting activities and destiny of man, who was not one of the resistance fighters mentioned above, but a common man, whose place in the hierarchy was in lower levels. Memories written by the form and scope of Joseph Maloch are not abundant. I objectively added and possibly corrected the text analysis of J. Maloch written memories by using written memories from National Archive and published books.

Seznam použitých zkratek

AD = Aussendienststelle gestapa

ČSRHK = Československý rozhlas Hradec Králové

DESt = Německá společnost zemních a kamenických prací

DKV = protokol vypovídající o uvěznění tzv. do konce války

KT = Koncentrační tábor = Konzentrationlager (KL)

NA = Národní archiv

ONV = Okresní národní výbor

SD = Sicherheitsdienst- německá bezpečnostní služba, která neměla exekutivní pravomoc, shromažďovala a vyhodnocovala materiály o ilegální činnosti proti Říši a předávala je gestapu k dalšímu represivnímu řízení

SPB = Svaz protifašistických bojovníků

SS = Schutzstaffel (ochranný oddíl)

VHA, VUH = Vojenský historický archiv, Vojenský ústřední archiv

Použité německé výrazy

Abwehr = vojenská rozvědka a kontrarozvědka působící v Německu založená roku 1920

Appelplatz = r Appelplatz = nástupiště

Arbeit macht frei = práce osvobozuje

Aussenkommando = vnější komando

Blokman = r Blockmann = velící bloku

Flügel = křídlo

Innenkommando = vnitřní komando

Köhlenhandlung = obchod s uhlím

Kommando = pracovní jednotka

Lós = povel německých bachařů pro rychlý odchod

Oberkápo = Vrchní kápo v KT

Oberlandrat = vrchní zemský rada

r Häftling = vězeň

Schöne Tony = hezký Tony

Schreibr = r Schreiber = písař

Sibenhundertzweiundfünfzig = 752

SS-Hauptsturmführer = hodnost německých jednotek SS. U wehrmachtu hodnost kapitán

SS-mann = hodnost německých jednotek SS. U wehrmachtu hodnost vojín

SS-Oberscharführer = hodnost německých jednotek SS. U wehrmachtu hodnost šikovatel

SS-Scharführer = hodnost německých jednotek SS. U wehrmachtu hodnost rotný

SS-Totenkopf = SS-Totenkopfverbände = oddíly strážní služby v koncentračních táborech

SS-Untersturmführer = hodnost německých jednotek SS. U wehrmachtu hodnost četař

Steinbruch = kamenolom

Topf = hrnec

Vernichtung durch Arbeit = likvidace prací

Zugangblock = blok pro nové přírůstky

Seznam literatury a pramenů

Edice

JELÍNEK, Zdeněk, ed. *Vzpomínky na okupaci: Kolín a Koliňané v době nacistické okupace, protinacistické rezistence a boje za národní svobodu v letech 1939-1945: díl 2.* Kolín: OV ČSPB, 1987. 311 s.

Literatura

BLATMAN, Daniel. (transl. by Chaya Galai). *The Death Marches - The Final Phase of Nazi Genocide.* USA: Harvard, 2011. 592 s. ISBN 978-0-674-05049-5

GÁL, Fedor. *Krátká dlouhá cesta.* Praha: Nemo, 2008. 38 s. ISBN 978-80-904238-1-7.

HELMICHOVÁ, Šárka. *Přežili svou smrt: Pochody smrti.* 1. vyd., Praha: ČSBS, 2005. 76 s. Bez ISBN.

KŘIVSKÝ, Jiří., KŘÍŽKOVÁ, Marie Rút. *Richard - podzemní továrna a koncentrační tábor v Litoměřicích.* Terezín: Památník Terezín, 1967. 31s. Bez ISBN

LAGUS, Karel., POLÁK, Josef. *Město za mřížemi.* 2. vyd. Praha: Baset, 2006. 294 s., ISBN 80-7340-088-X.

LANGHAMEROVÁ, M. – BLODIG, V. – POŁONCARZ, M. *Malá pevnost Terezín 1940-1945.* Praha: V ráji, 1996, 63 s. ISBN 80-85894-20-3.

MACHÁČEK, Fridolin. *Plzeň, Terezín, Flossenbürg.* Praha: František Novák, 1946, 183 s. Bez ISBN

MOORHOUSE, Roger. *Atentáty na Hitlera: spiklenci, vrahové a diktátor, který unikal smrti.* 1. brož. vyd. v českém jazyce. Praha: BB/art, 2008. 447 s. ISBN 978-80-7381-304-8.

MOTL, Stanislav. *Svěděk z cely smrti.* 1. vyd. Praha: Rybka, 2010. 315 s. ISBN 978-80-87067-47-5.

MOULIS, Miloslav. *Neviditelná fronta*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1970, 207 s. Bez ISBN

NEDBÁLEK, František - KURAL, Václav, (ed.). *Železniční transporty a pochody smrti vězňů koncentračních táborů a válečných zajatců přes české země - zima a jaro 1945*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2005. 165 s. ISBN 80-86067-36-X.

NEPRAŠ, Jaromír. *Litomyšlsko v odboji*. 1. vyd. Svitavy: OV ČSPB, 1987. 139 s. Bez ISBN

NOVÁK, Václav. (et al.). *Malá pevnost Terezín*. 2. vyd. (přepřac.). Praha: Naše vojsko, 1988, 324 s. Bez ISBN

SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: nacistická bezpečnostní policie v českých zemích 1938-1945*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1986, 446 s. Bez ISBN

SLÁDEK, Oldřich. *Od "ochrany" ke "konečnému řešení": (nacistický teror v českých zemích v letech 1939-1945)*. Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1983. 126 s. Bez ISBN

Nepublikované práce

ČÍŽEK, Martin. *Protinacistický odboj v České Třebové v letech 1939-1945*. Pardubice - UPCE, 2013, diplomová práce.

PLACHÝ, Martin. *Pardubická služebna gestapa jako součást nacistického perzekučního aparátu*. Pardubice - UPCE, 2012, bakalářská práce.

Archivní prameny

Vzpomínky J. Malocha (soukromá dokumentace J. Daškové)

Československý rozhlas, pořad: *Hrůza zvaná Flossenbürg* – vypráví J. Maloch. Hradec Králové – kazeta. (soukromá dokumentace J. Daškové)

Vojenský ústřední archiv -Vojenský historický archiv (VÚA-VHA), Praha, osobní spis komise „255“ čj. 84736/69 - J. Maloch.

Národní archiv (NA), Praha.

fond Svaz protifašistických bojovníků, vzpomínkové práce

Sivera František, inv. č. 1588.

Med Otakar, inv. č. 1078.

Křivský, J. – Křížková, M., inv. č. 1086.

Pernica Leoš, inv. č. 537a, 537b.

Habřina Rajmund, inv. č. 153.

Zbořil Antonín, inv. č. 808

Zika Julius, inv. č. 810

Jokl Josef, inv. č. 1507

SPB České Budějovice, inv. č. 863.

fond Okupační vězeňské spisy (OVS), 1939-1945,

inv. č. 25, kniha osob předaných z mimopražských úřadoven gestapa do věznice pražského gestapa v Terezíně na Malé pevnosti, duben 1943 – 1945.

inv. č. 21, složka 2, k. 21,

Soupis seznamů vězňů KT Flossenbürg, pořizovaných Ústředním pátracím úřadem (Central Tracing Bureau) Armády USA a soupis zkratkou použitých v seznamech.

inv. č. 21, složka 4, k. 21, 3 list

fond Státní úřad pro válečné poškozence, 1946-1952, č. 707463

fond Svaz protifašistických bojovníků – ústřední výbor, (1945) 1951-1969,

Členská přihláška Svazu osvobozených politických vězňů v Praze, členská přihláška Svazu protifašistických bojovníků.

Internetové zdroje

http://cs.wikipedia.org/wiki/Koncentrační_tábor_Flossenbürg [online].

<http://family.nebesky.com/getperson.php?personID=I1072&tree=nebesky> [online]

<http://heydrichiada.pardubice.eu/gestapo-kolaborace.html> [online]

<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/sadista-z-terezina-anton-malloth-unikal-spravedlnosti-55-let/753985> [online]

<http://www.holocaust.cz/cz2/history/camps/flossenbuerg> [online]

http://www.jewishhistory.cz/cz2/resources/ros_chodes/2002/10/cesi [online]

<http://www.pamatnik-terezin.cz/cz>

http://www.pamatnik-terezin.cz/vyhledavani/mala-pevnost/detail.php?table=Mala_pevnost_Terezin&col=id&value=11003

<http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005537> [online].

ŠMOK, Martin. Příjezd do Terezína. *Metodický portál: Digitální učební materiály*.

<http://dum.rvp.cz/materialy/prijezd-do-terezina.html>. ISSN 1802-4785. [online].

www.gedenkstaette-flossenbuerg.de [online].

Obrazová příloha

Odbojáři

(Obr. 1) J. Maloch – fotografie z osobních dokladů (soukromá dokumentace J. Daškové)

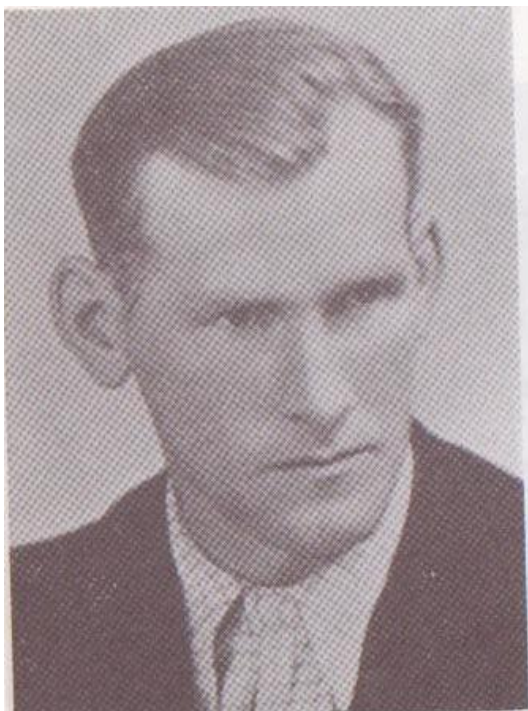

(Obr. 2) František Famfulík – z parte Famfulíka, které je součástí Malochových vzpomínek (soukromá dokumentace J. Daškové)

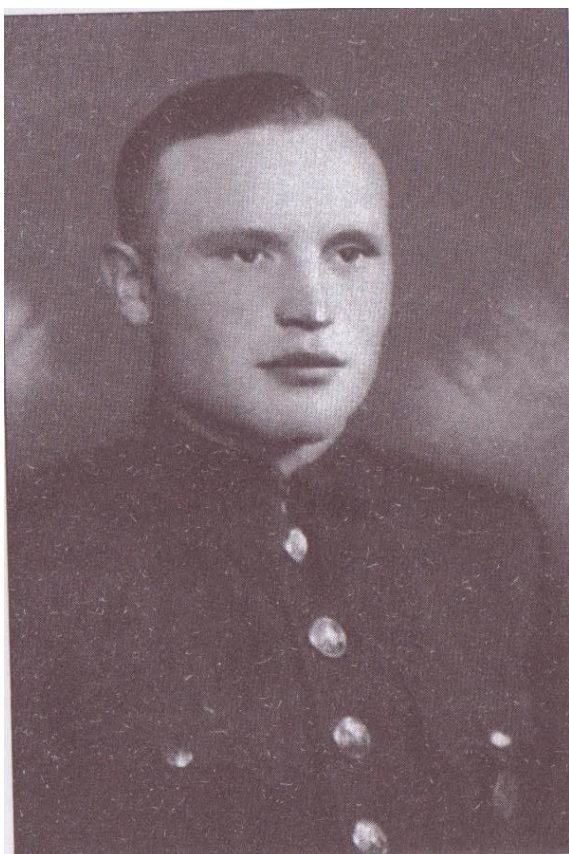
(Obr. 3) Stanislav Zachař

(Převzato z NEPRAŠ, Jaroslav. *Litomyšlsko v odboji*. Pardubice, 1987. Bez ISBN.)

(Obr. 4) Filip Žaba

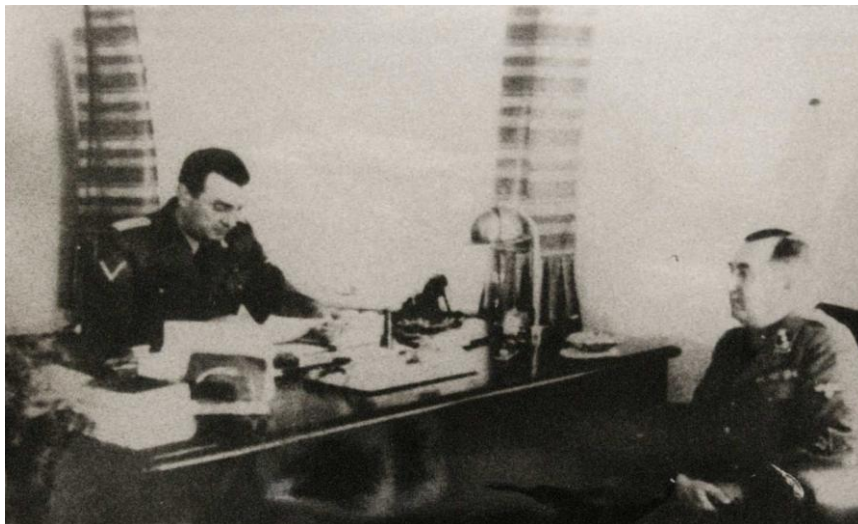
(Převzato z MOTL, Stanislav. *Svědék z cely smrti*. Praha, 2010. ISBN: 978-80-87067-47-

Gestapo Pardubice

(Obr. 5) Gerhard Clages (vlevo), Walter Lehne (vpravo)

(Převzato z PLACHÝ, Martin. *Pardubická služebna gestapa jako součást nacistického perzekučního aparátu*. Pardubice - UPCE, 2012.)

(Obr. 6) Příslušníci pardubického gestapa

(Převzato z PLACHÝ, Martin. *Pardubická služebna gestapa jako součást nacistického perzekučního aparátu*. Pardubice - UPCE, 2012.)

Sedící zleva: Banach, Linsel, Schultze, Clages, Lehne, Kröger, Escherlohr

Stojící zleva: Rippek, Mikisek, Kuchler, Holborn, Schtzelmayr, Mieth, Keller, Haunaske, Krebs, Weiss, Heinrich Aschenbrenner, Alois Aschenbrenner, Ganske, Hübl, Praus, Schulz

Terezín

(Obr. 7) Vstupní brána do Malé pevnosti

(Převzato z <http://www.pamatnik-terezin.cz/cz/fotogalerie-2/mala-pevnost?nggpage=2>)

(Obr. 8) Obrázek ze vzpomínek J. Malocha (soukromá dokumentace u J. Daškové)

(Obr. 9 a 10) Malá pevnost

(Převzato z <http://www.pamatnik-terezin.cz/cz/fotogalerie-2/mala-pevnost>)

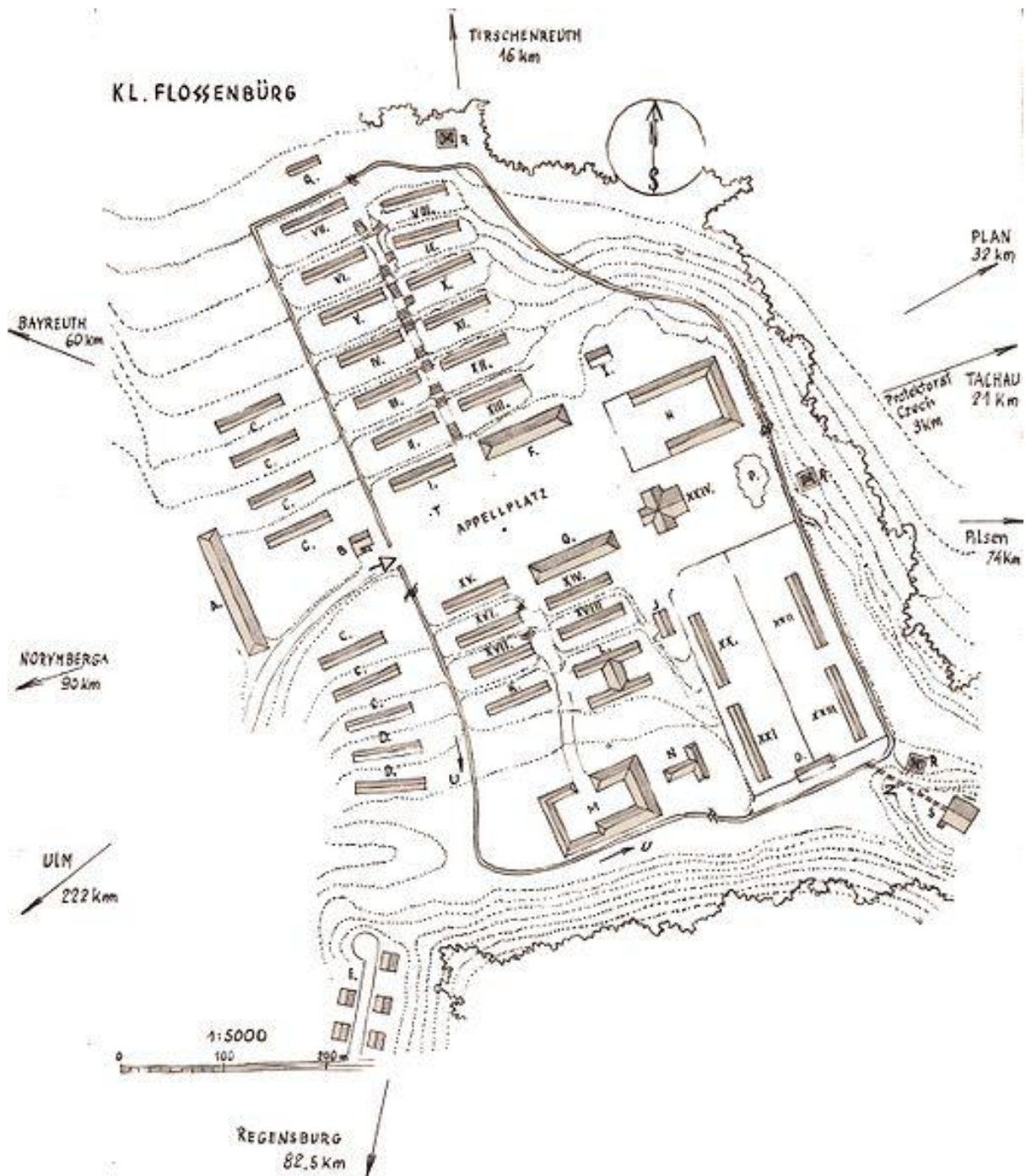

Flossenbürg

(Obr. 11) Plán KT Flossenbürgu

(Převzato z http://cs.wikipedia.org/wiki/Koncentrační_tábor_Flossenbürg)

(Obr. 12) Letecká fotografie KT Flossenbürg

(Převzato z <http://www.arac51.com/local/cache-vignettes/L533xH216/aerienneflossen-8b8f3.jpg>)

(Obr. 13) Steinbruch = Kamenolom ve Flossenbürgu

Vězni koncentračního tábora před kamenickou dílnou č. 3, snímek pořízený příslušníkem SS asi v roce 1942.

(Převzato z <http://www.gedenkstaette-flossenbuerg.de/geschichte/konzentrationslager/1938-1945-arbeit-und-tod-im-steinbruch/>)

(Obr. 15) Ubikace vězňů

(Převzato z <http://www.awesomestories.com/images/user/1b2463b428.jpg>)

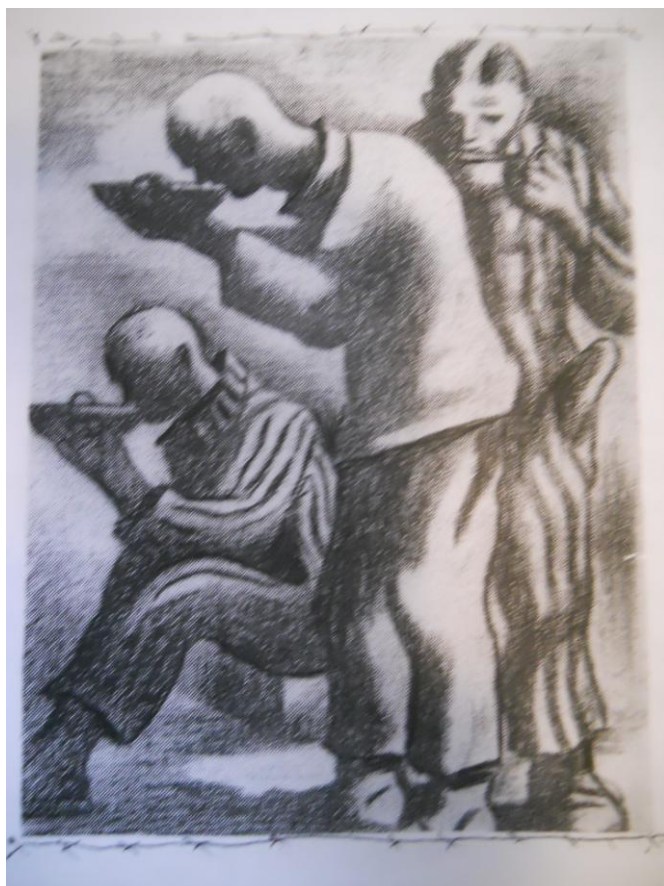
(Obr. 16) Nástup na jídlo v lomu, fotografii pořídil příslušník SS, 1942

(Převzato z <http://www.gedenkstaette-flossenbuerg.de/geschichte/konzentrationslager/1938-1945-ueberleben-und-sterben-im-lager/>)

(Obr. 17) Ilustrace ze vzpomínek J. Malocha

(soukromá dokumentace J. Daškové)

(Obr. 18) Velitel KT SS-Sturmbannführer Otto Max Kögel (*16. 10. 1895 in Füssen – 27. 6. 1946 in Schwabach+), někdy psán Koegel

(Převzato z http://en.wikipedia.org/wiki/Max_Koegel)

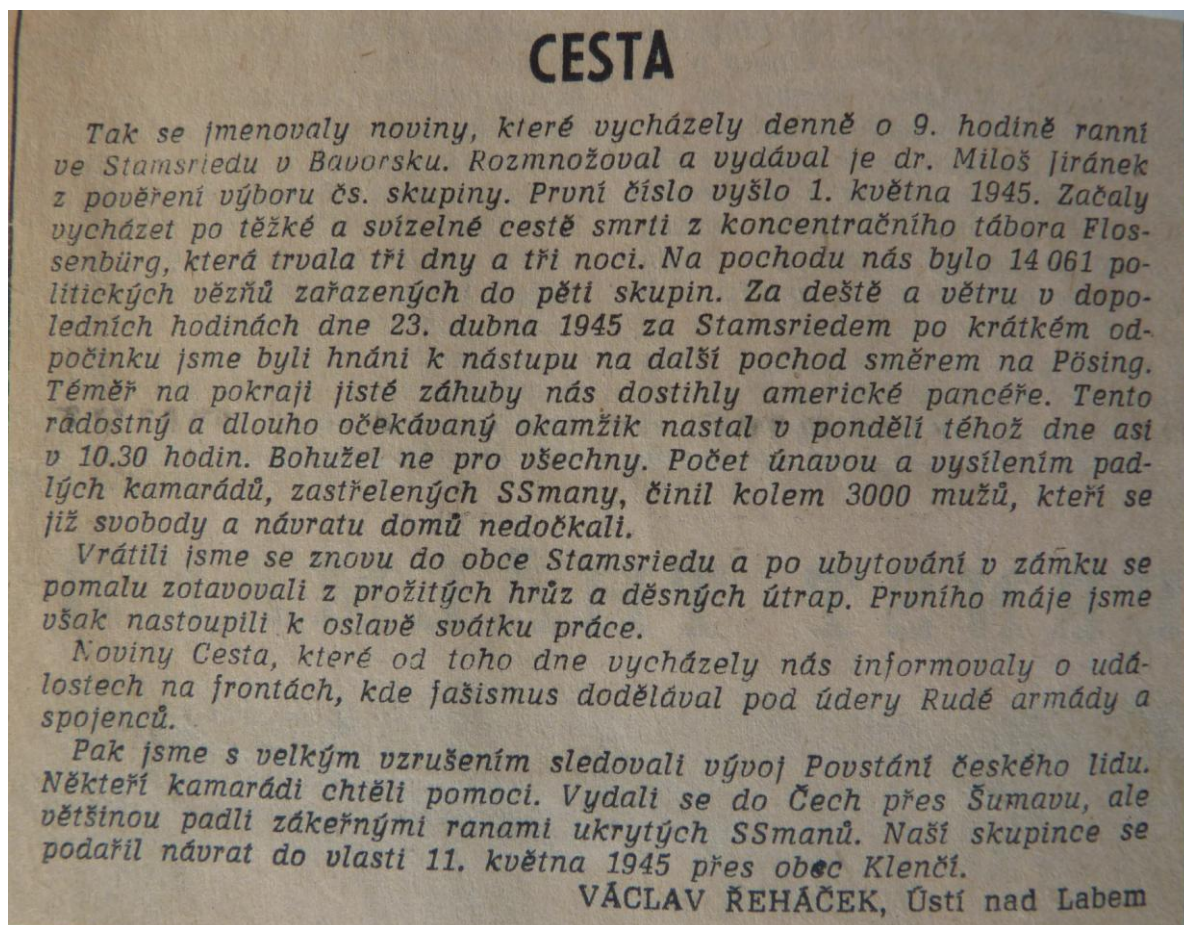
(Obr. 19) Popravený admirál Wilhelm Canaris

(Převzato z http://cs.wikipedia.org/wiki/Wilhelm_Canaris)

(Obr. 20) **O československých novinách Cesta**

(v pozůstalosti u J. Daškové)

(Obr. 21) Mladý Němec se prochází kolem 800 obětí pochodu smrti z Flossenbürgu.

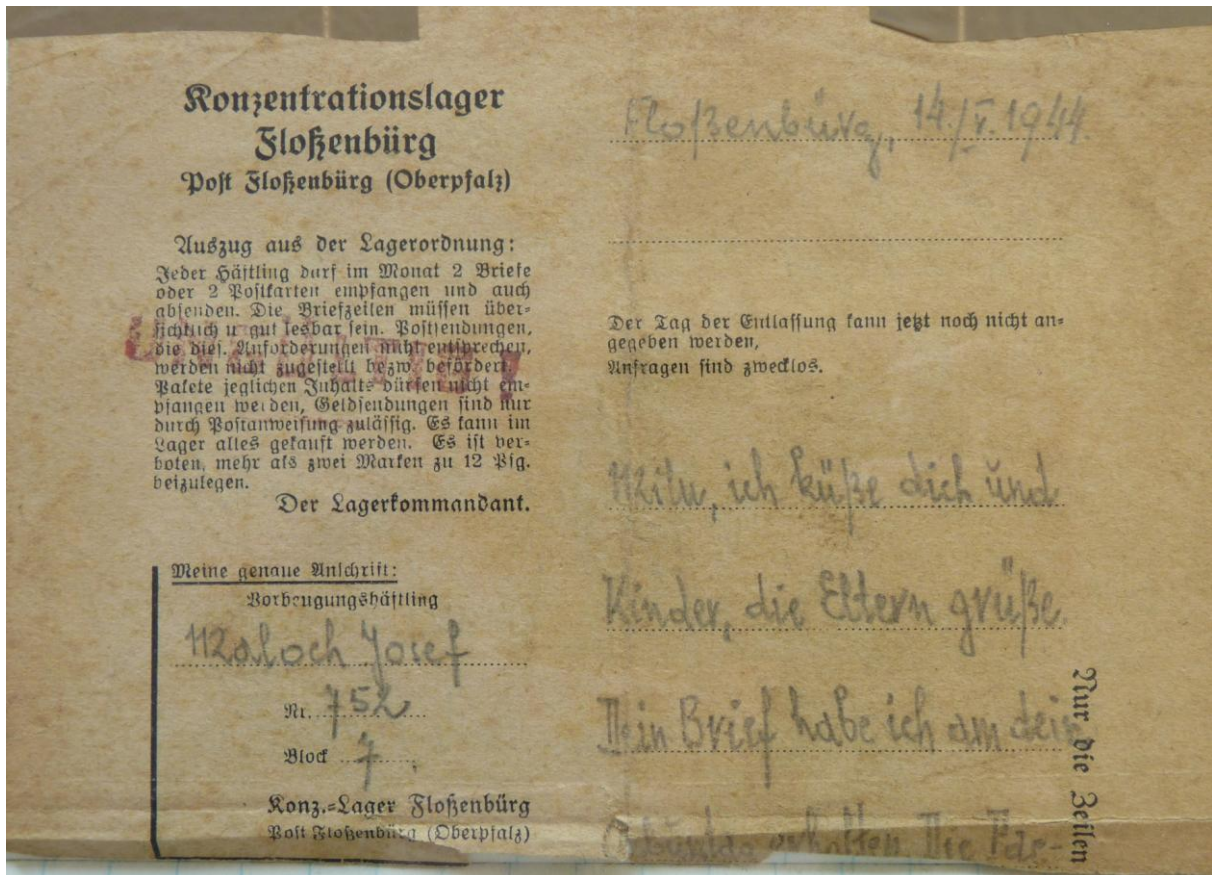
(Převzato z BLATMAN, Daniel. (transl. by Chaya Galai). *The Death Marches - The Final Phase of Nazi Genocide*. USA: Harvard, 2011. 592 s. ISBN 978-0-674-05049-5)

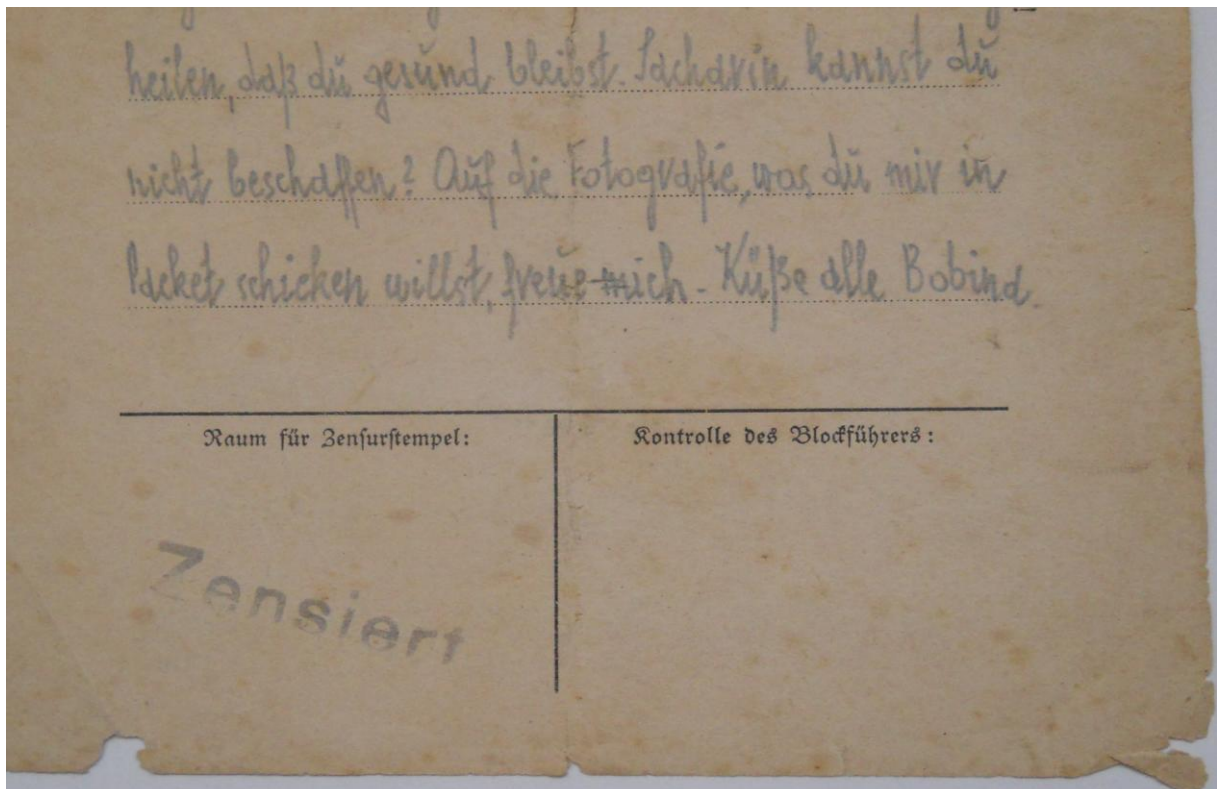

(Obr. 21, 22, 23) Části dopisů J. Malocha (soukromá dokumentace J. Daškové)

Úvodní strana dopisu z Flossenbürgu označený razítkem ungültig = neplatný

Označen razítkem zensiert = zcenzurováno

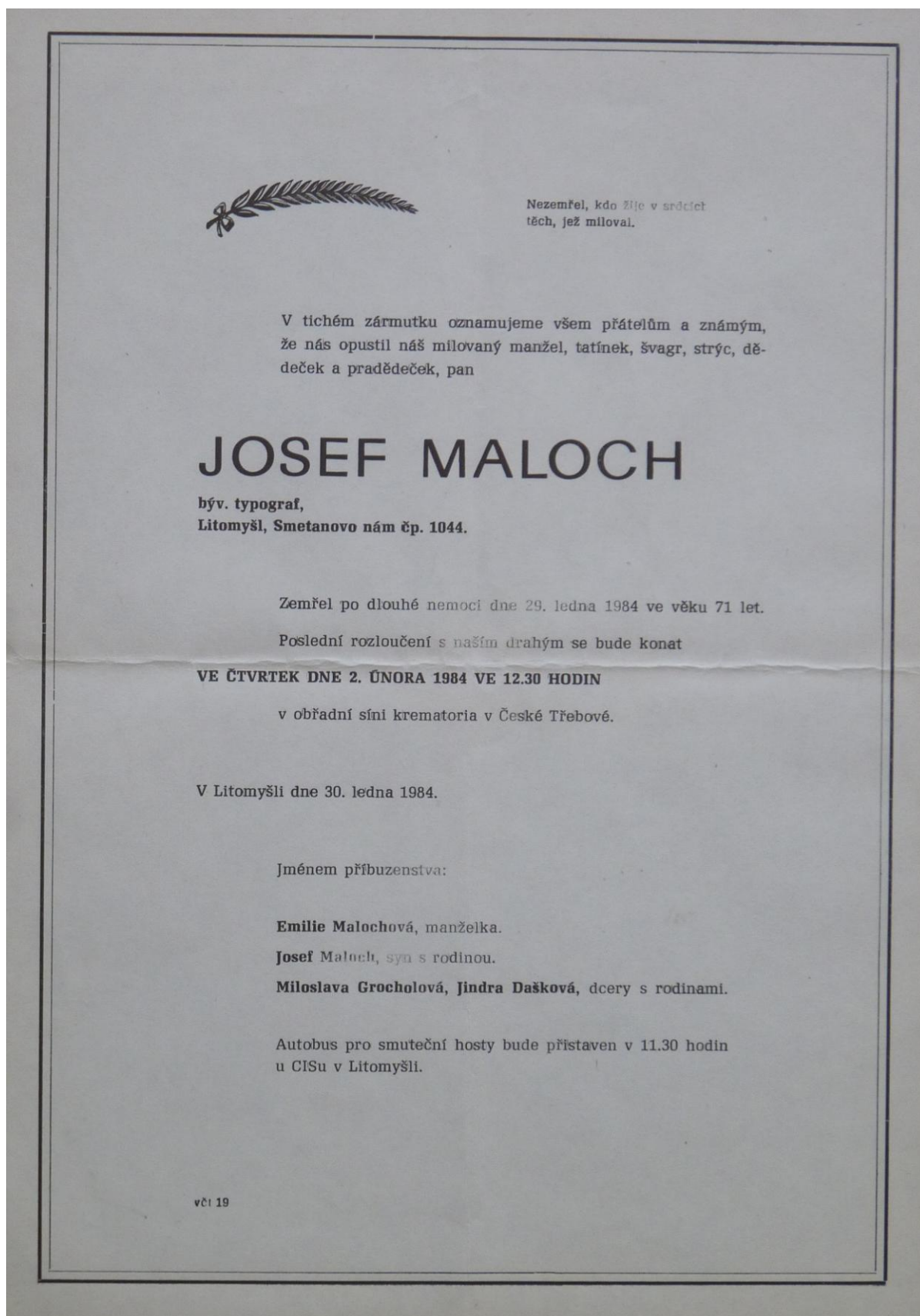

J. Maloch žádá o zaslání chleba a děkuje za minulý balíček s koláčema

Kele 24./IV, 1./3., 6./V. Für alle, danke dir. Die Kuchen mi
schmeckt sehr gut, deshalb das die zerbröckelt sind. Du
machst die gut, gart und der schwere Brot die zer-
drückt. Wehre nicht Beser das du den Brot ekstra
schickest sowie Frau Vlach. Bitte dich. In den Karton
kannst du mir nebst der Leib Brot 1kg oder 2kg Label
L'0245

(Obr. 24) **Parte J. Malocha** (soukromá dokumentace J. Daškové)

(Obr. 25) **Mapa České Republiky** (zdroj mapy.cz)

Vytyčeny jsou místa, na kterých J. Maloch delší dobu pobýval během svého věznění.

A = Litomyšl

B = Pardubice

C = Terezín

D = Flossenbürg

E = Stamsried

